

अध्याय एक : शोध परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

कथाकार भवानी भिक्षु (वि.सं. १९७१-२०३८) नेपाली साहित्यका प्रसिद्ध आख्यानकार हुन्। उनका **गुणकेशरी**, **मैयाँसाहेव**, **आवर्त**, **अवान्तर** कथासङ्ग्रह, **आगत** र **पाइप** नं. २ उपन्यास तथा **छायाँ**, **प्रकाशन** र **परिष्कार** कवितासङ्ग्रह प्रकाशित भएका छन्। उनले रचेका कथाहरूमा एकातर्फ नेपालका पश्चिम तराईका सामाजिक जीवनको यथार्थ चित्रण पाइन्छ भने अर्कातर्फ मानवमनका अनेक थरी भावना तथा ग्रन्थीहरूको मसिनो र गहिरो विश्लेषण गरिएको भेटिन्छ। प्रस्तुत शोधकार्यसँग सम्बन्धित 'हारजित' कथा कथाकार भिक्षुको **गुणकेशरी** कथासङ्ग्रहमा सङ्गृहीत एक सामाजिक र मनोवैज्ञानिक उत्कृष्ट रचना हो।

मानवीय जीवनमा दैनिक व्यवहार सञ्चालन गर्न मानवद्वारा दैनिक रूपमा प्रयोग गरिने वस्तुलाई भाषा भनिन्छ। भाषाको सापेक्षता अध्ययन गर्ने विज्ञानलाई भाषाविज्ञान भनिन्छ। भाषाको अध्ययन सैद्धान्तिक र प्रायोगिक दुई प्रकारबाट गर्न सकिन्छ। व्यावहारिक प्रयोजनलाई ध्यानमा राखेर भाषाको अध्ययन विश्लेषण गर्ने भाषाविज्ञानको शाखालाई प्रायोगिक भाषाविज्ञान भनिन्छ। प्रायोगिक भाषाविज्ञानका क्षेत्रमध्ये सङ्कथन विश्लेषण पनि एक हो।

भाषाको सबैभन्दा ठूलो वा माथिल्लो एकाइ नै सङ्कथन हो। सङ्कथनको अर्थ अभिव्यक्तिगत समग्रता हो। सङ्कथन कुनै पनि विषयवस्तु, घटना, प्रसङ्ग वा विचारको साङ्गोपाङ्ग अभिव्यक्ति हो (पौडेल, २०६९:१५)। सुरु-सुरुमा सङ्कथनभित्र कथ्य भाषाका संवाद, कुराकानी, वस्तु वा चित्र वर्णन, वादविवाद आदि मात्र पर्दछन् भनिन्थ्यो तर आजभोलि लेख्य भाषाका कविता, निबन्ध, कथा विज्ञापन, महाकाव्य जस्ता विधाहरू पनि समावेश हुन थालेका छन्। यसरी समग्रमा भन्नुपर्दा सङ्कथनभित्र उखान, सूक्ति, श्लोक, मुक्तकदेखि भाषण, चिठी, उपन्यास, कथा, खण्डकाव्य, महाकाव्य जस्ता ठूला आकारका रचनाहरू पनि यसैभित्र पर्दछन्। सङ्कथनको प्रकृतिअनुसार सङ्कथन विश्लेषण गरिन्छ। भाषाविज्ञानका विभिन्न शाखाहरूमध्ये सङ्कथन विश्लेषण पनि एउटा मुख्य शाखा हो। सङ्कथन कथ्य र लेख्य गरी दुवै रूपमा आउन सक्छ। सङ्कथन, विश्लेषणका लागि सङ्कथनका प्रमुख दुई युक्तिहरू सम्बद्धक र सम्बद्धनलाई लिइन्छ। सम्बद्धक बाह्य रूपमा

प्रष्ट देखिने भाषिक पक्ष हुन् भने सम्बद्धन भनेको विविध परिवेशात्मक सन्दर्भबाट हुने र बुझिने अप्रत्यक्ष र अनिवार्य तत्व हो । सम्बद्धनले सङ्कथनका भाषिक घटना कार्यकरण र करणकार्य सम्बन्धलाई जनाउँछ । यसले अभिव्यक्तिको आन्तरिक र परिवेशीय पक्षलाई समेत समेटेको हुन्छ (भण्डारी र अन्य, २०६७:१६) । त्यसैगरी सम्बद्धकले वाक्यहरूका भिन्नाभिन्नै अङ्गहरू वा त्योभन्दा ठूला एकाइहरूलाई सङ्कथनमा जोड्ने काम गर्दछ (भण्डारी र अन्य, २०६७:१७) । यी दुई आधारमा हेर्दा कुनै पनि पाठ, भनाइ वा लेखरचना कतिको अन्वितिपूर्ण र सम्प्रेषणीय छ भनी अध्ययन विश्लेषण गर्नु नै सङ्कथन विश्लेषण हो ।

प्रस्तुत अध्ययन कथाकार भवानी भिक्षुको हारजित कथाको सङ्कथन विश्लेषणमा केन्द्रित रहेको छ । प्रस्तुत अध्ययन त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत सञ्चालित एम्.एड्. दोस्रो वर्षको नेपा.शि. ५९८ को आवश्यकता परिपूर्तिका लागि तयार पारिएको हो । यस अध्ययनमा कथाकार भिक्षुद्वारा लिखित 'हारजित कथा' प्रयुक्त सम्बद्धकले पाठलाई पठनीय र सम्प्रेषणीय बनाउन सकेका छैनन् भनी विश्लेषण गरिएको छ ।

१.२ समस्या कथन

प्रस्तुत अध्ययन निम्नलिखित समस्यामा केन्द्रित रहेको छ :

- क) कथाकार भवानी भिक्षुद्वारा लिखित हारजित कथामा के कस्ता सम्बद्धकहरूको प्रयोग भएको छ ?
- ख) उक्त कथामा प्रयुक्त सम्बद्धकहरूको उपयुक्तता के कस्तो छ ?

१.३ अध्ययनको उद्देश्य

प्रस्तुत अध्ययन निम्नलिखित उद्देश्यमा रहेको छ :

- क) कथाकार भवानी भिक्षुद्वारा लिखित हारजित कथामा प्रयुक्त सम्बद्धकहरूको अध्ययन गर्नु,
- ख) उक्त कथामा प्रयुक्त सम्बद्धकहरूको उपयुक्तता केलाउनु ।

१.४ अध्ययनको औचित्य तथा महत्व

भाषाविज्ञानको एउटा नवीन शाखा सङ्कथन विश्लेषण हो । यो प्रायोगिक भाषाविज्ञानभित्र पर्दछ । सन् १९५० को दशकमा विकास भएको सङ्कथन विश्लेषण

अहिलेसम्म आइपुग्दा भाषाविज्ञानको एउटा सशक्त प्रायोगिक पक्षका रूपमा स्थापित भएको छ। प्रस्तुत अध्ययनमा गरिने सङ्कथन विश्लेषणको अध्ययनले सङ्कथन र यसको युक्ति सम्बद्धकका बारेमा अध्ययन गर्ने वा सरोकार राख्ने जोकोहीलाई फलदायी र उपयोगी हुनेछ। यसले शिक्षक, विद्यार्थी, कथाकार, समालोचकलगायत भाषा पाठ्यक्रमविद्, अनुसन्धानकर्ता तथा भाषावैज्ञानिक सबैलाई सङ्कथन विश्लेषण र अनुसन्धानका क्षेत्रमा सहयोग पुग्ने हुनाले यो शोधकार्य औचित्यपूर्ण रहेको छ।

१.५ शोधको परिसीमा

निम्नलिखित सीमाङ्कनमा बाँधिँएर यो शोधकार्य पूरा गरिएको छ।

क) प्रस्तुत शोध कथाकार भवानी भिक्षुको हारजित शीर्षकको कथाको सङ्कथन विश्लेषणमा केन्द्रित रहेको छ।

ख) उक्त कथामा प्रयुक्त सम्बद्धकको उपयुक्ततामा केन्द्रित रहेको छ।

१.६ शोधपत्रको रूपरेखा

प्रस्तुत शोधपत्रको रूपरेखा यस प्रकार रहेको छ :

अध्याय एक : शोधको परिचय

अध्याय दुई : पूर्वकार्यको समीक्षा र सैद्धान्तिक अवधारणा

अध्याय तीन : अध्ययनको प्रक्रिया र विधि

अध्याय चार : व्याख्या तथा विश्लेषण

अध्याय पाँच : निष्कर्ष, सुझाव तथा उपयोगिता

सन्दर्भ सूचि

परिशिष्ट

अध्याय दुई : पूर्वकार्यको समीक्षा र सैद्धान्तिक अवधारणा

२.१ पूर्वकार्यको समीक्षा

२.१.१ सैद्धान्तिक साहित्यको पुनरावलोकन

कुनै पनि कार्य गर्नुपूर्व सम्बन्धित क्षेत्रमा भए गरेका कार्यहरूका बारेमा अध्ययन गर्नु आवश्यक छ। अनुसन्धानका सिलसिलामा सम्बन्धित विषयमा यस अघि सम्पन्न गरिएका कार्यहरू (पुस्तक, पत्रपत्रिका, लेख रचना, शोधपत्र, प्रतिवेदन आदि)को व्यवस्थित रूपमा अध्ययन गरी ती सबै कार्यहरूको क्रमबद्ध समीक्षा प्रस्तुत गर्नु नै पूर्वकार्यको समीक्षा हो (बन्धु, २०६५, २८)। यसबाट अनुसन्धानकर्तालाई अनुसन्धेय विषयको पुनरावृत्ति हुन रोक्नुका साथै विषयमा व्यापक, विस्तृत र गहन अध्ययन गर्न साथै यसभन्दा अगाडि भएका कमीकमजोरीलाई पनि रच्याउने वातावरण प्राप्त हुन्छ।

सङ्कथन विश्लेषण प्रायोगिक भाषाविज्ञानको विकसित र नवीन शाखा हो। यस विषयका क्षेत्रमा स्वदेशी तथा विदेशी विद्वानहरूको विभिन्न अध्ययन तथा अनुसन्धान गरेका हुन्। केही विद्वानहरूले यस क्षेत्रसँग सम्बन्धित भएर गरेका अध्ययन अनुसन्धानलाई यहाँ पूर्वकार्यको समीक्षाका रूपमा लिइएको छ। यहाँ स सङ्कथन विश्लेषणका क्षेत्रमा भएका केही सान्दर्भिक प्रयासलाई पूर्वकार्यका रूपमा क्रमसँग प्रस्तुत गरिएको छ।

भट्टराई (२०६२) द्वारा नेपाली भाषा शिक्षा विभाग कीर्तिपुरबाट प्रकाशित हुने वार्षिक पत्रिका सम्प्रेषण अङ्क २ मा सङ्कथन विश्लेषण एक प्रारम्भिक परिचय भन्ने लेखमा सङ्कथनका बारेमा प्रकाश पारिएको छ। प्रमुख रूपमा सैद्धान्तिक अध्ययनमा जोड दिइएको उक्त लेखमा धेरै वाक्यहरूले बनेको भाषाको विधा नै सङ्कथन हो। जसलाई आधारमा जोडेर बुझ्न वा अर्थ लगाउन सकिन्छ भनिएको छ। ध्यालिडेले वर्गीकरण गरेको सम्बद्धकका प्रकार र सिङ्क्लेयरले प्रस्तुत गरेको संवादमा पाँच तहको परिचय दिइएको छ। त्यस्तै सोही विभागबाट प्रकाशित हुने सम्प्रेषणको पाँचौँ अङ्कमा सङ्कथन विश्लेषणका प्रारम्भिक आधार शीर्षकमा लेख प्रकाशित गरी पाठका प्रकार, वाक्य, व्याकरण र सङ्कथनमा रहेको भिन्नता, सङ्कथनमा सन्दर्भनको महत्व आदिका बारेमा चर्चा गरेका छन्। त्यसकारण यर लेखलाई प्रस्तुत शोधका लागि सहयोगी सामग्रीका रूपमा लिइएको छ।

अधिकारी (२०६५) द्वारा सामाजिक र प्रायोगिक भाषाविज्ञान नामक पुस्तकमा सङ्कथन विश्लेषणका बारेमा सैद्धान्तिक चर्चा गरिएको छ। यसमा सङ्कथनको सैद्धान्तिक रूप तथा सङ्कथनमा अन्तर्निहित सम्बद्धक र सम्बद्धनको चर्चा गरिएको छ। साथै यसमा सम्बद्धकका प्रकारलाई पनि छुट्याइएको छ। यसमा लेखकले सङ्कथनका तत्वहरू (प्रस्तोता, बोद्धा, मार्गसूचकको स्वरूप, शीर्षक, विषय, कोड, परिवेश) का साथै भाषाशिक्षण सङ्कथनमा स्वभाविक रूपमा केन्द्रित रहन्छ भन्ने कुरा उल्लेख गरिएको छ। त्यसकारण उक्त पुस्तकलाई प्रस्तुत शोधको सहयोगी सामग्रीका रूपमा लिइएको छ।

भण्डारी र अन्य (२०६७) द्वारा सामान्य भाषाविज्ञान नामको पुस्तकमा सङ्कथन विश्लेषणको सैद्धान्तिक पक्षको चर्चा गरिएको छ। जसमा सङ्कथनका प्रकारहरू (कथ्य र लेख्य) सङ्कथनका तत्वहरू (सार्वनामिक, कालिक, दैशिक आदि) लाई चिनाउँदै सङ्कथनले पाठको अन्विति गराउन कस्तो भूमिक निभाउँछ भन्ने विषयको चर्चा गरिएको छ। उक्त पुस्तकलाई प्रस्तुत शोधका लागि सहयोगी सामग्रीका रूपमा लिइएको पाइन्छ।

ढकाल (२०६८) द्वारा प्रायोगिक भाषाविज्ञान नामक पुस्तकमा सङ्कथन विश्लेषणको सैद्धान्तिक परिचय दिइएको छ। यसका साथै भाषाका विविध एकाइहरू, जस्तै: ध्वनि, वर्ण, रूप, शब्द, पदावली, वाक्यांश, वाक्य र त्यसभन्दा माथिल्ला एकाइ, अनुच्छेद, परिच्छेद हुँदै सिङ्गो कथन निर्माण हुने कथा उल्लेख गरिएको छ। सङ्कथनका प्रकार कथ्य र लेख्य दुई प्रकारका रहेका छन्। सङ्कथनका युक्ति सम्बद्धक, सम्बद्धन, सङ्कथन तत्वकमा साथ यस विधिको संरचना, त्यसको सैद्धान्तिक अवधारणा र सङ्कथन विश्लेषण गर्ने पक्षका आधारमा सङ्कथन विश्लेषण भिन्न-भिन्न हुने कुरा उल्लेख गरिएको छ। उक्त पुस्तकले शोध कार्यमा सहयोग गरेको हुँदा उक्त पुस्तक सहयोगी सामग्रीका रूपमा रहेको छ।

२.१.२ सम्बन्धित साहित्यको पुनरावलोकन

भट्टराई, (२०६९) द्वारा 'कोक्रो' कथाको सङ्कथन विश्लेषण गरिएको छ। यस अध्ययनका समस्याका रूपमा 'कोक्रो' कथामा के कस्ता सम्बद्धनहरूको प्रयोग गरिएको छ। उक्त कथामा प्रयुक्त सम्बद्धकहरूको उपयुक्तता के कस्तो छ ? जस्ता समस्यालाई अधि सारिएको छ। उद्देश्यका रूपमा उक्त कथामा प्रयुक्त सम्बद्धकहरू पहिचान र विश्लेषण साथै सो कक्षामा प्रयुक्त सम्बद्धनहरूको पहिचान र सम्बद्धक र सम्बद्धनका दृष्टिले सो कथाको उपयुक्तता केलाउनु रहेको छ। पुस्तकालयीय स्रोतको प्रयोग गरी तथ्याङ्क सङ्कलन,

तथ्याङ्कको व्याख्या, विश्लेषण सामग्रीहरूको तुलना र मूल्याङ्कन गरिएको छ । प्राथमिक स्रोतका रूपमा 'कोक्रो' कथा र द्वितीय स्रोतका रूपमा सङ्कथन विश्लेषणसँग सम्बन्धित विभिन्न पुस्तक, संद्वान्तिक लेख, रचनाहरू र अप्रकाशित शोधपत्रलाई प्रयोग गरिएको छ । निष्कर्षका रूपमा २१ ओटा अनुच्छेद र ११४ ओटा वाक्य सर्वनाम र संयोजकको बाहुल्यता रहेको निष्कर्ष निकाल्दै सम्बद्धक र सम्बद्धनका दृष्टिले उपयुक्त रहेको निष्कर्ष निकालिएको छ ।

घिमिरे, (२०७०) द्वारा कक्षा आठको अनिवार्य नेपाली पाठ्यपुस्तकमा रहेका कथाहरूको सङ्कथन विश्लेषण शीर्षकमा शोधपत्र तयार पारिएको पाइन्छ । उक्त अध्ययनको समस्याको रूपमा कक्षा आठको अनिवार्य नेपाली पाठ्यपुस्तकमा के कस्ता सम्बद्धनहरूको प्रयोग गरिएको छ ? उक्त पाठ्यपुस्तकमा प्रयुक्त सम्बद्धकहरूको उपयुक्तता के कस्तो छ ? जस्ता समस्यालाई अधि सारिएको छ । सङ्कथन विश्लेषणको सैद्धान्तिक अवधारणाको परिचय दिनु, कक्षा आठको अनिवार्य नेपाली पाठ्यपुस्तकमा रहेका कथाहरूमा प्रस्तुत सम्बद्धनहरूको स्थिति पहिचान गर्नु र सम्बद्धक र सम्बद्धनका दृष्टिले कक्षा आठको अनिवार्य नेपाली पाठ्यपुस्तकमा रहेका कथाहरू उपयुक्त छन् कि छैनन् भन्ने कुरा पहिचान गर्नु जस्ता उद्देश्यहरू निर्धारण गरी शोधपत्र तयार पारेको पाइन्छ । मूलतः यो शोधपत्र पुस्तकालयीय विधि र विशेषज्ञसँगको छलफल विधि प्रयोग गरी अनिवार्य नेपाली पाठ्यपुस्तकमा रहेका कथाहरू सङ्कथनका दृष्टिले उपयुक्त रहेको, कथाहरूलाई सम्बद्धकका आधारमा विश्लेषण गरी सबैभन्दा बढी पुनरावृत्ति र निपात सम्बद्धकको प्रयोग भएको उल्लेख गरिएको छ । त्यस्तै छनोटमा परेका कथामा सम्बद्धनका दृष्टिले सबैभन्दा बढी अनुक्रमबोधकम सम्बद्धन रहेको निष्कर्ष निकालिएको छ । कक्षा आठमा समाविष्ट कथाहरूको सङ्कथनपरक विश्लेषण गरिएको हुँदा उक्त शोधपत्रले सम्बन्धित शोधका लागि सहयोग पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

घिमिरे, (२०७१) द्वारा 'सपरिवार छोराको देश छोडेको रात' मनोवादको सङ्कथन विश्लेषण गरिएको छ । प्रस्तुत शोधको समस्याका रूपमा सो मनोवादमा के कस्ता सम्बद्धकहरू प्रयोग भएका छन् ? 'सपरिवार छोराको देश छोडेको रात' मनोवादमा के कस्ता सम्बद्धनहरू प्रयोग भएका छन् ? र तिनीहरूको उपयुक्तता के कस्तो छ भन्ने रहेको छ । उद्देश्यका रूपमा 'सपरिवार छोराको देश छोडेको रात' मनोवादमा सम्बद्धनहरूको पहिचान र विश्लेषण उक्त मनोवादमा प्रयुक्त सङ्कथनको पहिचान र विश्लेषण गर्नु, मनोवादमा प्रयुक्त

सम्बद्धक र सम्बद्धनहरूको आयुक्तता केलाउनु रहेको छ। पुस्तकालयीय विश्लेषणमा प्राथमिक स्रोत 'सपरिवार छोरोले देश छोडेको रात' कथा र द्वितीय स्रोत सम्बन्धित पूर्व शोधकार्यहरू विविध पुस्तक, ग्रन्थ आदिको केही सङ्कथन विश्लेषण सम्बन्धी लेखहरू आदिलाई मानिएको छ। साथै उक्त पाठ सङ्कथन युक्तिहरू (सम्बद्धक र सम्बद्धन) का आधारमा अर्धपूर्ण रहेको निष्कर्ष निकालिएको छ।

खनाल (२०७२) द्वारा 'मधुमालतीको कथा' कथाको सङ्कथन विश्लेषण गरिएको छ। प्रस्तुत शोधको समस्याका रूपमा सो कथाकार रमेश विकलद्वारा 'मधुमालतीको कथा' कथामा के कस्ता सम्बद्धकहरूको प्रयोग भएका छन् ? उक्त कथामा प्रयुक्त सम्बद्धकहरूको आयुक्तता के कस्तो छ भन्ने रहेको छ। उद्देश्यका रूपमा कथाकार रमेश विकलद्वारा लिखित 'मधुमालतीको कथा' कथामा प्रयुक्त सम्बद्धकहरूको अध्ययन गर्नु र मधुमालतीको कथामा प्रयुक्त सम्बद्धकहरूको आयुक्तता केलाउनु रहेको छ। यस शोधले उक्त कथा सम्बद्धक र सम्बद्धनको प्रयोगका दृष्टिले केही सीमाहरू बाहेक उपयुक्त र अन्वितिपूर्ण रहेको निष्कर्ष निकालिएको छ।

भण्डारी, (२०७२) द्वारा 'अछुत जातिलाई टीका लगाउँदा' निबन्धको सङ्कथन विश्लेषण शीर्षकमा शोधकार्य सम्पन्न गरिएको छ। यो अध्ययनका समस्याका रूपमा सङ्कथन विश्लेषणको आधार के हो ? प्रस्तुत निबन्धमा के कस्ता सम्बद्धक र सम्बद्धनको प्रयोग गरिएको छ र यसमा प्रयुक्त सम्बद्धक र सम्बद्धनको उपयुक्तता के कस्तो छ जस्ता समस्यालाई अधि सारिएको छ। उक्त अध्ययनका उद्देश्यहरूमा सङ्कथन विश्लेषणको सैद्धान्तिक आधार तयार पार्नु हो। 'अछुत जातिलाई टीका लगाउँदा' निबन्धमा प्रयुक्त सम्बद्धकहरू पहिचान र विश्लेषण गर्नु, सम्बद्धक र सम्बद्धनका दृष्टिले प्रस्तुत निबन्धको आयुक्तता केलाउनु रहेको छ। प्रस्तुत निबन्ध सामान्य पाठकले पनि बुझ्न सक्ने सरल भावका हिसाबले गहन रहनुका साथै सम्बद्धक र सम्बद्धनका दृष्टिले अन्वितिपूर्ण र उपयुक्त रहको निष्कर्ष निकालिएको छ।

भट्टराई, (२०७५) द्वारा 'माउजङ्ग बाबुसाहेबको कोट' शीर्षक कथाको सङ्कथन विश्लेषण गरिएको छ। यस अध्ययनका समस्याका रूपमा माउजङ्ग बाबु साहेबको के कस्तो सम्बद्धनहरूको प्रयोग गरिएको छ ? सो कथामा के कस्ता सम्बद्धनहरूको प्रयोग गरिएको छ ? प्रस्तुत शोधको उद्देश्य कथामा रहेका सम्बद्धन र सम्बद्धकको विश्लेषण गर्नु

रहेको छ । पुस्तकालय विधिको सर्वोत्कृष्ट प्रयोग गरिएको छ । साथै सामग्री सङ्कलनका क्रममा प्राथमिक स्रोत सोही कथालाई मानिएको छ भने द्वितीय स्रोत सङ्कथन विश्लेषण सम्बन्धी विविध पुस्तक, सैद्धान्तिक लेख, सैद्धान्तिक लेख, साहित्यिक तथा समालोचनात्मक ग्रन्थहरू तथा उपलब्ध भएसम्म सम्बन्धित शोधहरू र आवश्यकता अनुसार विज्ञापनहरूसँगको छलफललाई मानिएको छ ।

२.२ पूर्वकार्यको उपयोगिता

कुनै पनि साहित्यलाई फर्केर हेर्नु नै साहित्यिक पुनरावलोकन हो । शोधपत्र तयार गर्नु अघि आफूले छनोट गरेको शीर्षकमा अगाडि गरिएका शोधपत्रको अध्ययन गर्नु अति आवश्यक हुन्छ । त्यही सिलसिलामा आधारमा यहाँ पूर्वकार्यको उपयोगितालाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

अधिकारी (२०६५) द्वारा लिखित 'सङ्कथन विश्लेषण एक प्रारम्भिक'लाई सहयोगी सामग्री बनाइएको छ । त्यसै गरी पारसमणि भण्डारीको 'प्रायोगिक भाषाविज्ञानका प्रमुख आयाम'मा रहेका विविध सामग्रीलाई यस शोधपत्रका निम्ति सैद्धान्तिक आधार मानिएको छ । मुख्य रूपमा घिमिरे, (२०७०) द्वारा 'सपरिवार छोरो देश छोडेको रात' मनोवादको सङ्कथन विश्लेषणलाई र खनाल, (२०७२) द्वारा मधुमालतीको कथा कथाको सङ्कथन विश्लेषण बनाइएको छ साथै अन्य सम्बन्धित अनुसन्धान प्रतिवेदनहरू पुस्तकहरू सम्बन्धित लेख, रचनाको पुनरावलोकनका आधारमा प्रस्तुत शोध तयार गरिएको छ । पूर्वकार्यको पुनरावलोकन पृष्ठभूमि प्रदान गरिएको गर्न, अध्ययनको औचित्य, महत्व र आवश्यकता पृष्ठभूमि प्रदान गर्ने, अध्ययनको औचित्य, महत्व र आवश्यकता पुष्टि गर्ने । अध्ययनको सैद्धान्तिक धारणा निर्माण गर्न, उद्देश्य निर्धारण गर्न, विधि निर्माणमा सहयोग एवं आवश्यक स्रोत पहिचान गर्न, सम्बन्धित क्षेत्रमा भएका अनुसन्धानको सार प्राप्त गर्दै पुनरावृत्तिको समस्याबाट जोगाउने कार्य गर्दछ ।

प्रस्तुत हारजित कथाको सङ्कथन विश्लेषणबाट सङ्कथन सम्बन्धी विषयवस्तुमा स्पष्ट हुन चाहने शिक्षक, विद्यार्थीहरू तथा अन्य पाठकवर्गलाई समेत उक्त कृतिमा भाषिक विशिष्टताको पहिचान गर्न एवं लेखलाई कृतिको कमिकमजोरी पत्ता लगाई सुधार गर्न कृतिको सङ्कथन विश्लेषण गर्न चाहने समालोचनाहरूका लागि पनि सहयोग पुग्दछ ।

२.३ सैद्धान्तिक ढाँचा

प्रस्तुत अध्ययनमा सङ्कथन विश्लेषणका सन्दर्भमा अगाडि ल्याइएको सम्बद्धक र सम्बद्धनसँग सम्बन्धित सैद्धान्तिक ढाँचालाई आधार बढाएको छ, जसलाई यहाँ संक्षेपमा उल्लेख गरिएको छ :

२.३.१ सङ्कथन विश्लेषणको परिचय

सामान्य अर्थमा सङ्कथन वाक्यभन्दा माथिल्लो स्तरको भाषिक एकाइ हो । यो सङ्कथनको संरचनात्मक र सङ्कुचित अर्थ पनि हो । व्यापक अर्थमा सङ्कथन भनेको भाषिक, अभिव्यक्ति हो । यसले भाषाको सिङ्गो वा समग्र कथनलाई जनाउँछ । यसअन्तर्गत अनुच्छेद, कुराकानी, सम्वाद छलफल, विवाद, अन्तर्वार्ता जस्ता कुराहरू पर्दछन् । यिनै वाक्यभन्दा माथिल्ला र एकाइलाई वैज्ञानिक पद्धतिका आधारमा व्याख्या विश्लेषण गर्ने कार्य नै सङ्कथन विश्लेषण हो । रूप, शब्द, पदावली, उपवाक्य र वाक्यहरू व्याकरणका एकाइ हुन् भने अनुच्छेद, परिच्छेद आदि सङ्कथनका एकाइ मानिन्छन् । वाक्यभन्दा माथिल्लो भाषिक एकाइका नियम र सीमाहरूको खोजी सङ्कथन विश्लेषण हुन्छ ।

नेपाली 'सङ्कथन' शब्द अङ्ग्रेजीको 'डिस्कोर्स'को रूपान्तरणका रूपमा प्रयोग भएको हो । व्युत्पत्तिगत रूपमा हेर्ने हो भने 'डिस्कोर्स' शब्द ल्याटिन भाषाको डिस्कर्सस्वाट बनेको हो । जसको अर्थ टु रन् अथवा दौडनु, दौडिरहनु वा अघि पछि गर्दै दौडनु भन्ने हुन्छ (भण्डारी, २०११:८) । यसरी व्युत्पत्तिगत अर्थानुसार सङ्कथन भनेको कुनै विषयमा बोल्नु भन्ने बुझिन्छ । त्यो बोली खण्डित वा अखण्डित दुवै हुनसक्छ ।

भाषागत एकाइका दृष्टिले उच्चतम आकार र अर्थगत दृष्टिले पूर्ण अभिव्यक्तिका रूपमा सङ्कथन आएको हुन्छ । सङ्कथनको अवधारणा विकासको प्रारम्भमा अभिव्यक्तिलाई मात्रा सङ्कथनको रूपमा लिइन्थ्यो भने आजभोलि लेख्य अभिव्यक्तिहरू पनि समेटिन्छन् । कथ्य सङ्कथनहरू वक्ता, स्रोताका कथन परिवेशहरूबाट सङ्कलन गरिएको हुन्छ । यसमा भाषिक पक्षका साथै हाउभाउ, मुखमुद्रा आदि भाषेतर पक्षहरूको अभि बढी महत्व हुन्छ । लेख्य कथनहरू, भरिला, खँदिला र सुगठित रूपमा देखिन्छन् । लेख्य सङ्कथनका रूपमा निबन्ध, जीवनी, कथा, नियात्रा, संस्मरण, दैनिकी, खण्डकाव्य, महाकाव्य आदि विधाहरूलाई लिन सकिन्छ ।

सङ्कथन विश्लेषणको विकास १९६० को दशकपछि विकास भएको देखिन्छ । सङ्कथन विश्लेषण संरचनावाद, मनोविज्ञान, सामाजिक भाषाविज्ञान, प्रकरणार्थ विज्ञान

आदि विषय क्षेत्रबाट प्रभावित रहेको पाइन्छ। सङ्कथन विश्लेषणको प्रथम प्रयोग भाषावैज्ञानिक जेलिड रास ध्यारिसले गरेका हुन्। सन् १९५२ मा विस्तारित पाठहरूमा नाम लेखमा भाषा तत्वहरूको विवरणबारे चर्चा गर्दा उक्त शब्दको प्रयोग गरेका थिए। सङ्कथन विश्लेषणको पृष्ठभूमि विकास प्रतीक र आख्यानको अध्ययन गर्ने फ्रान्सेली पद्धति डेल हाशस (१९६४), को भाषामा सामाजिक सन्दर्भ अस्टिन (१९६२), सर्ल (१९६९), र ग्राइस् (१९७५) को भाषालाई सामाजिक कार्यका रूपमा व्याख्या गर्ने सिद्धान्तका साथै प्रकरणार्थ विज्ञानसँग सम्बन्धित देखिन्छ। सन्दर्भ समावेश भएका सम्पूर्ण भाषिक एकाइलाई सङ्कथनभित्र समावेश गर्न सकिन्छ। सङ्कथन विश्लेषण भाषिक अध्ययनको एक नवीन एवं विकसित विधाको रूपमा देखापरेको छ।

२.३.२ सङ्कथनका युक्तिहरू

सङ्कथन संप्रेषणको प्रक्रिया हो तर सङ्कथन संप्रेषणीय बन्नका लागि सङ्कथन निर्माणका प्रयुक्त भाषिक घटनाहरूको बाह्य तथा आन्तरिक रूपमा उचित संयोजन हुनुपर्दछ। सङ्कथनमा भाषिक अभिव्यक्तिहरूलाई भाषाको एकाइभित्र उन्न वा एकीकृत गर्न, शृङ्खलित तथा अन्वितिपूर्ण बनाउन प्रयोगमा आउने तत्वलाई युक्ति भनिन्छ। तिनलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गर्न सकिन्छ :

अ) सम्बद्धक/संसक्ति (कोहे जन)

सङ्कथनमा सम्बन्ध जनाउन आउने पद नै सम्बद्धक (कोहेजन) हुन्। सम्बद्धकलाई योजक वा जोर्नी पनि भनिन्छ। सम्बद्धकले पाठ वा सङ्कथनलाई एकताबद्ध र सङ्गठित बनाउँछ। यसले अभिव्यक्तिलाई जोड्ने बन्दोको काम गर्दछ। (अधिकारी, २०६२ पृ २५६) यस्ता सम्बद्धकले वाक्य वाक्यबीचको शृङ्खला कायम गर्ने हुँदा यिनलाई अन्तरवाक्यीय सम्बद्धक वा अन्तरसम्बद्धक पनि भनिन्छ। यस्ता सम्बद्धक वा संसक्तिहरूमा व्याकरणिक, (सार्वनामिक, लोप, प्रतिस्थापन, संयोजन, कालिक, स्थानिक, निपात) र कोशीय (पुनरावृत्ति, समानार्थी, विपरीतार्थी, शृङ्खलाबद्ध, समावेशक, प्राविधिक पारिभाषिक शब्द आदि) गरी दुई किसिमका हुन्छन्, (गौतम, २०६९, पृ ३८७) यस्ता सम्बद्धकले कथनमा संरचना र अर्थलाई जोड्ने साइलीको काम गरेका हुन्छन्। अतः यस्तो सम्बद्धता वा सम्बद्धक पद पदावली आदि बीच देखिने अन्विति हो। यहाँ मूलतः यी नै दुई युक्तिहरूका आधारमा प्रस्तुत गरिएको छ :

१. व्याकरणिक संसक्ति

सङ्कथनमा वाक्यात्मक सीमाभिन्न रहेर व्याकरणात्मक सम्बन्ध जनाउने सम्बद्धकहरू व्याकरणिक सम्बद्धक हुन्। यिनीहरू निश्चित हुन्छन् र खास सन्दर्भमा प्रयोग भई सन्दर्भगत अर्थ प्रदान गर्दछन्। सङ्कथनमा यसको भूमिका वाक्यहरूलाई व्याकरणिक कोटीका आधारमा निर्धारण गर्नु नै हो। व्याकरणिक सम्बद्धकलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गर्न सकिन्छ :

क) सार्वनामिक संसक्ति

कथामा पद, पदावली वा वाक्यले पुनरावृत्तिलाई रोकेर सङ्कथनलाई सङ्गठित बनाउन प्रशस्त सार्वनामिक शब्दहरूको प्रयोग भएका छन्। तिनीहरूलाई पुरुषवाचक, आत्मवाचक, दर्शकवाचक, सम्बन्धवाचक, प्रश्नवाचक, पारस्परिक लगायतका आधारमा पनि हेर्न सकिन्छ, जस्तै : 'मैले कति पटक हजुरलाई भनें', मलाई यी सब मालमत्ता चाहिँदैनन्। व्यर्थ हजुर किन पैसा फ्याँक्नुहुन्छ ? हिँड न जाऊँ: त्यसलाई हेर्न।' तिनले दुलहीलाई भने (शर्मा, २०६०:२७१-२७२)। दिएको सङ्कथनमा रेखाङ्कितले सार्वनामिक सम्बद्धकको काम गरेको छन्।

ख) स्थानिक संयुक्ति

(सङ्कथनमा स्थान, ठाउँ वा परिवेश जनाउने शब्दलाई स्थानिक सम्बद्धक भनिन्छ। स्थान र परिवेश जनाउनका लागि नाम, सर्वनाम, नामयोगी तथा क्रियायोगीहरू स्थानिक सम्बद्धकका रूपमा आउने गर्दछन्। स्थानिक सम्बद्धकले कहाँ र कताको सन्दर्भ सङ्केत गर्दछ। जस्तै: पोखरा, अर्घाखाँची, तराई, पहाड, मुनि, माथि, नजिक, कता, उता आदि।

ग) कालिक संसक्ति

सङ्कथनमा कुनै घटनाको समय बुझाउन प्रयोग भएका संसक्ति नै कालिक संसक्ति हुन्। यसमा नामयोगी र क्रियायोगी आउने गर्दछन्। जस्तै: हिजो, आज, दिउँसो, भरे, बेलुका, पोहोर, परार २००३-२०४८साल आदि कालिक संसक्ति हुन्।

घ) संयोजक

कथामा पद पदावली, वाक्य आदिलाई जोड्न संयोजक, संयोजनको प्रयोग भएको छ। यस्ता संयोजन पदहरू कुनै सापेक्ष र कुनै निरपेक्ष प्रकृतिका हुन्छन्, जस्तै: र, अनि,

पनि, तापनि, किनकि, किन्तु, परन्तु आदि पर्दछन् । यस्ता संयोजकले पाठलाई सुसम्बद्ध बनाउन सहयोग पुऱ्याउँछ ।

ड) प्रतिस्थापन

कुनै सङ्कथनमा आएका पद पदावली एवं वाक्यलाई दोस्रो वाक्यमा पुनरावृत्ति नगराइ अर्को शब्दमा प्रयोग गरिएमा त्यसलाई प्रतिस्थापन भनिन्छ । यसले अभिव्यक्तिलाई रसिलो र नौलो पनमा ल्याउँछ, जस्तै : ५ बजे इटहरी नगरपालिकाको सांस्कृतिक भवनमा कार्यक्रम सुरु भयो । जुन बेला कार्यक्रम सुरु भयो त्यसबेला हामी त्यहाँ थिएनौं । यहाँ समय र स्थानको प्रतिस्थापन भएको छ ।

च) लोप

सम्बद्धको अर्को प्रकार लोप हो । यसले अभिव्यक्तिलाई संक्षिप्त बनाउने काम गर्दछ । यसले अभिव्यक्तिलाई भद्धा नभई सघन र गठिलो बनाउँछ । लोप यस सन्दर्भमा हुन्छ जब भनाई पूर्णानुमान र बोधगम्य हुन जान्छ, जस्तै: जीवन एउटा संघर्ष हो । यसमा हाँसो पनि छ, सुख पनि छ (पौडेल, २०६९, २६) ।

छ) निपात

वाक्यमा कुनै खास शब्द वा सिङ्गो वाक्यमा आश्रित रही तिनमा निश्चय, आग्रह, स्वीकृति, बल आदि भाव थप गर्ने अवयव हुन्, जस्तै: रे, त, नि, पो, है, लौ, ल, जस्ता निपातको प्रयोगले कथालाई संयुक्त बनाउन र अर्थ प्रवाह गर्न सहायता पुऱ्याउँछ ।

२. कोशीय संयुक्ति

कोशीय सम्बद्धकलाई ह्यालिडे र हड्सनले शाब्दिक संस्कृति भनेका छन् । यस अन्तर्गत नाम, विशेषण, क्रियायोगी पर्दछन् । कोशीय वा शाब्दिक एकाइको मेलबाट पाठमा सन्दर्भगत सम्बन्ध तथा एकत्व स्थापित भएको हुन्छ । यस्ता शाब्दिक संस्कृतिअन्तर्गत मूलतः पुनरावृत्ति, समानार्थकता, विपरीतार्थकता, अधिकार्यकता, शृङ्खलाबद्धता आदि पर्दछन् ।

क) पुनरावृत्ति

सङ्कथनमा अघिल्लो वाक्यमा प्रयोग भएका भाषिक एकाइ पछिल्लो वाक्यमा देखापरेमा त्यो पुनरावृत्ति हो । सङ्कथनमा पद, पदावली, उपवाक्य र सिङ्गो वाक्यको समेत

पुनरावृत्ति हुन सक्छ । पुनरावृत्ति पनि वाक्यान्तरिक वा अन्तर्वाक्यीय रूपमा देखापर्दछ । एउटै भाषिक एकाइको पटक-पटक प्रयोग हुनु पुनरावृत्ति हो ।

ख) पर्यायवाची

एउटै अर्थ बुझाउने भिन्न रूप, भिन्न शब्द भएका शब्द समूहलाई पर्यायवाची भनिन्छ । एउटै शब्दको विविध रूप पर्यायवाची शब्द हुन् । यस्ता शब्दले वाक्यमा वाक्य अनुरूप शब्द प्रयोग गर्नमा सहयोग पुऱ्याएर पाठलाई अर्थपूर्ण, अन्वितिपूर्ण बनाउन सहयोग पुऱ्याउँछ, जस्तै: आँखाका पर्यायवाची शब्दहरू नयन, लोचन, अक्षी, नेत्र आदि हुन् ।

ग) विपरीतार्थी

कुनै पनि शब्दको ठीक उल्टो अर्थ दिने अर्को शब्दलाई विपरीतार्थी शब्द भनिन्छ । कथामा विपरीतार्थी शब्दको प्रयोगबाट पनि सङ्कथनलाई संशक्त बनाइएको छ, जस्तै: माया, घृणा, सुख, दुःख, विजय, पराजय आदि ।

घ) समावेशात्मकता

समावेशात्मकता शब्दले विभिन्न पद वा पदावलीको अर्थ एउटै पदमा समावेश हुनु समावेशात्मकता हो । यसमा शब्दले नै त्यसको अर्थलाई प्रस्टता प्रदान गरिरहेको हुन्छ । यो दुई किसिमका शब्दहरू रहेका छन् । समावेशक र समाविष्ट । यस अर्थमा समावेशकलाई मुख्य पदका रूपमा र समावेशकर समाविष्टलाई सहायक पदका रूपमा लिन सकिन्छ, जस्तै: नदी (समावेशक)-गण्डकी, कोशी, कर्णाली, मेची, महाकाली (समाविष्ट) हुन् ।

ड) सन्निधान

सम्बद्धक अन्तर्गत सन्निधानको पनि विश्लेषण गरिन्छ । कुनै पनि शब्द खास अर्को शब्दको साथमा मात्र आउन सक्छ र त्यही शब्द जुन पायो त्यही शब्दसँग आउन सक्दैन भने त्यसलाई सन्निधान भनिन्छ ।

२.३.३ सङ्कथन विश्लेषणका पद्धतिहरू

कुनै पनि पाठको विश्लेषणका क्रममा निश्चित तरिका अवलम्बन गर्नुपर्छ । सङ्कथन विश्लेषणका क्रममा भाषिक र अन्तर्गत संरचनाको खोजी गर्नुपर्छ । पापठमा प्रयुक्त घटनाहरूको बाह्य संरचना तिनको आन्तरिक विश्लेषणमा हुन्छ । सङ्कथन

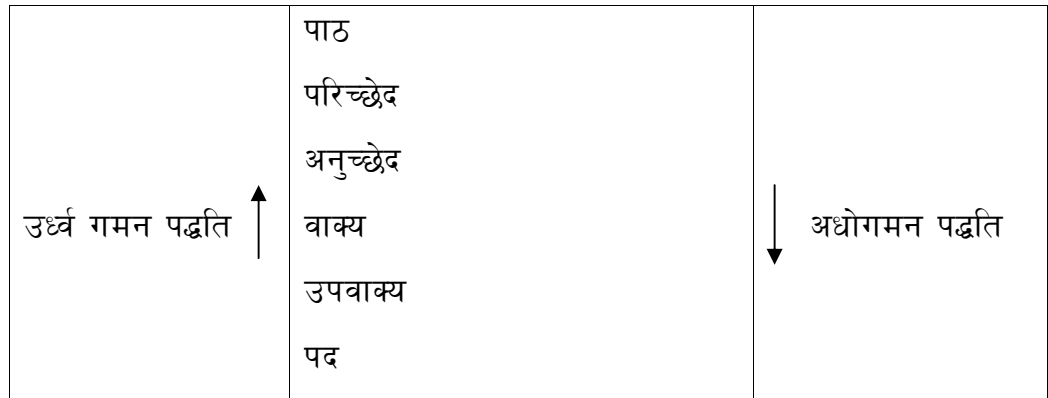
विश्लेषणका मुख्य गरी ३ ओटा पद्धतिहरू विकसित भएका छन् । ती पद्धतिहरूमा गौतम (२०६१:१०) अनुसार उर्ध्वगमन पद्धति अधोगमन पद्धति, स्टानोभिच (ई.१९८०) अनुसार अन्तरक्रियात्मक वा मिश्रित पद्धति रहेका छन् । ती पद्धतिहरूको संक्षिप्त चर्चा तल गरिएको छ :

क) उर्ध्वगमन पद्धति

सङ्कथन विश्लेषणको यो पद्धति विशिष्टबाट सामान्यतिर जाने पद्धति हो । यस पद्धतिमा सर्वप्रथम भाषाको सबैभन्दा सानो एकाइको पहिचान र विश्लेषण गरिन्छ । यसमा भाषाका सबैभन्दा साना विशिष्ट एकाइहरूको अध्ययन गरिन्छ । अर्थात् विश्लेषणले पाठमा रहेका वाक्य अनुच्छेद, परिच्छेद हुँदै समग्र पाठको अध्ययन विश्लेषण गर्दछ । यसरी सानो एकाइको विश्लेषण गर्दै ठूलो एकाइको खोजी र विश्लेषणतिर केन्द्रित पद्धति नै उर्ध्वगमन पद्धति हो ।

ख) अधोगमन पद्धति

उर्ध्वगमन पद्धतिको ठीक विपरीत जस्तै पाठबाट परिच्छेद अनुच्छेद वाक्य, उपवाक्य, पद, हुँदै अघि बढ्ने पद्धति अधोगमन पद्धति हो । यो पद्धतिलाई यस प्रकार देखाउन सकिन्छ ।

ग) मिश्रित पद्धति

उर्ध्वगमन र अधोगमनका कतिपय कमजोरीहरूलाई हटाउने उद्देश्यलका साथ जन्मा भएको पद्धति नै मिश्रित पद्धति हो । यस पद्धतिमा एक तहमा भएका कमजोरीलाई अर्को तहमा पूरा गर्न सकिन्छ । पाठको विश्लेषण जुनसुकै एकाइबाट गर्न सक्ने क्षमता यस पद्धतिमा विश्लेषण तलबाट माथि अथवा माथिबाट तल जता पनि गर्न सकिन्छ ।

अध्याय तीन : प्रक्रिया र विधि

३.१ अध्ययनको संरचना

यस अनुसन्धानलाई पूर्णता दिन वर्णनात्मक ढाँचाको प्रयोग गरिएको छ। अनुसन्धान भवानी भिक्षुको 'हारजित कथा' कथाको सङ्कथन विश्लेषणमा आधारित छ। सङ्कथन विश्लेषणका युक्तिहरू सम्बद्धकलाई...विश्लेषणको आधार बनाएर अध्ययन विश्लेषण गरिएको छ। विभिन्न साधनहरूको प्रयोग गरी सङ्कथन गरिएका सूचनाहरूलाई परिमाणात्मक विधिबाट विश्लेषण गर्न नसकिने भएकाले त्यस्ता सूचनाको विश्लेषण गर्न गुणात्मक विधिको प्रयोग गरिएको छ।

३.२ तथ्याङ्क सङ्कलनका साधनहरू

यस शोधकार्यका लागि सामग्री सङ्कलनका क्रममा मुख्य रूपमा पुस्तकालयीय विधिलाई अँगालिएको छ। साथै सङ्कथन विश्लेषणका सैद्धान्तिक आधारमा भाषा वैज्ञानिक विश्लेषणात्मक पद्धति अपनाइएको छ। अध्ययनका लागि प्राथमिक र द्वितीय दुवै स्रोतका सामग्रीहरू आयोगमा ल्याइएको छ।

३.२.१ प्राथमिक स्रोत

प्रस्तुत शोधकार्यमा प्राथमिक स्रोतका रूपमा सङ्कथन विश्लेषणका सन्दर्भमा लेखिएका सैद्धान्तिक लख, प्रकाशित तथा अप्रकाशित पुस्तक हालसम्म भएका शोध र आवश्यकताअनुसार विज्ञसँगको छलफल र सुझावलाई उपयोग गरिएको छ।

३.२.१ प्राथमिक स्रोत

प्रस्तुत शोधकार्यमा प्राथमिक स्रोतका रूपमा भवानी भिक्षुको कथा 'हारजित' कथालार्य लिइएको छ।

३.२.२ द्वितीयक स्रोत

प्रस्तुत शोधकार्यमा प्राथमिक स्रोतका रूपमा सङ्कथन विश्लेषणका सन्दर्भमा लेखिएका सैद्धान्तिक लख, प्रकाशित तथा अप्रकाशित पुस्तक हालसम्म भएका शोध र आवश्यकताअनुसार विज्ञसँगको छलफल र सुझावलाई उपयोग गरिएको छ।

३.३ तथ्याङ्क सङ्कलन प्रक्रिया

प्रस्तुत 'हारजित कथा' कथाको सङ्कथन विश्लेषण गर्ने क्रममा मूलतः पुस्तकालयीय स्रोतको प्रयोग गरी तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएको छ ।

३.४ तथ्याङ्क विश्लेषण र व्याख्या प्रक्रिया

शोधका लागि सङ्कलित सामग्रीहरूको अध्ययन गरी त्यसबाट नयाँ तथ्यहरू प्राप्त गर्नका लागि तथ्याङ्कहरूको विश्लेषण गरिनु पर्दछ । तथ्याङ्कहरूको विश्लेषणबाट नै शोध निष्कर्षसम्म पुग्न सजिलो हुन्छ । शोधपत्रका लागि सङ्कलन गरिएका सामग्रीहरूलाई व्याख्यात्मक र विश्लेषणात्मक पद्धति अँगालेर व्याख्या र विश्लेषण गरिएको छ ।

यस शोधकार्यमा सङ्कथनको एउटा युक्ति सम्बद्धकको मात्र अध्ययन प्रस्तुत शोधको उद्देश्य बनाइ व्याख्या र विश्लेषण गरिएको छ ।

अध्याय चार : व्याख्या तथा विश्लेषण

४.१ परिचय

‘हारजित’ कथाका कथाकार भवानी भिक्षुद्वारा लिखित सामाजिक मनोवैज्ञानिक कथामा आधारित सामाजिक मूल्य र मान्यता साथै सांस्कृतिक प्रचलनका विविध अवस्थाको चित्रण गरिएको उत्कृष्ट रचना हो । यो अध्ययन यसै कथामा प्रयुक्त भएका सम्बद्धकमा आधारित सङ्कथन विश्लेषण गर्नमा केन्द्रित रहेको छ ।

४.२ ‘हारजित’ कथाको वाक्यहरूका बीचमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

निर्धारित कथाका वाक्यका बीचमा रहेको सम्बद्धकहरूको विश्लेषणको लागि प्रत्येक अनुच्छेदलाई छुट्टा-छुट्टै रूपमा प्रस्तुत गरी तिनमा रहेका वाक्यहरूका बीचमा बाह्य सम्बन्ध दर्शाउन आउने सम्बद्धकको खोजी गरी तालिकामा प्रस्तुत गरिनुका साथै ती सम्बद्धकहरूको विश्लेषण पनि गरिएको छ । कथामा रहेका प्रत्येक अनुच्छेदका वाक्यभित्र विद्यमान संरचनामा प्रयुक्त सम्बद्धकलाई समेत यस अध्ययनमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

४.२.१ निर्धारित कथाको पहिलो अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

निर्धारित कथाको पहिलो अनुच्छेदमा वाक्य सङ्ख्या १-६ सम्म जम्मा ६ ओटा वाक्य रहेका छन् । यी वाक्यका बीचमा प्रयुक्त सम्बद्धक पहिचान र विश्लेषण तल गरिएको छ :

१. गोठिहवा गाउँको पूर्व दक्षिण कुनाको ठूलो पोखरीमा अस्ताउन लागेका सूर्यको विम्ब परी पोखरीको पानी नै रातो भइरहेको थियो ।
२. गाउँका गाई, भैंसी, गोरु, बाख्रा, वस्तुहरू त्यस गाउँको र दक्षिण शिवपुर गाउँको माझमा पसारिएको गौचरनमा चरेर साँभतिर आ-आफ्ना गोठतिर लाग्दा त्यसै पोखरीमा पानी खान लागेका थिए ।
३. तिनीहरूका लाम्चा छाया पोखरीको पानीमा विस्तारै हल्लिरहेका थिए ।
४. घुरहु महतो त्यसैतिर भएका आफ्ना जौ, चना आदि बाली हेरेर फर्कदा पोखरीको डिलमा के पुगेका थिए, कुन्नि कताबाट आएर भलगुवाले उनको खुट्टामै छाँद हालेर रुँदै कराउन लाग्यो -“महतो काका ! तपाईं छँदै अब गाउँ छोड्नुप्यो ।”
५. बसिसक्नु भएन ।
६. काका ! अब खपिसक्नु भएन ।

तालिका नं. १

निर्धारित कथाको पहिलो अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

क्र.सं.	सम्बद्धक	प्रयुक्त शब्द
१ र २	संयोजन, स्थानिक, विपरीतार्थक	नै, गाउँको, साँभ, त्यसै पूर्व दक्षिण
२ र ३	सार्वनामिक	तिनीहरू
३ र ४	सार्वनामिक द्वितीय पुरुष	के, तपाईं
४ र ५	स्थानिक	ऋब

निर्धारित तालिका अनुसार वा.स.१ र २ मा संयोजन स्थानिक तीन पटक र विपरीतार्थक सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ। वा.स.२ र ३ मा स्थानिक सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ। वा.स.३ र ४ मा सार्वनामिक र द्वितीय पुरुष सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ। वा.स. ४ र ५ मा कुनै पनि सम्बद्धकको प्रयोग भएको छैन। वा.स.५ र ६ मा स्थानिक र संयोजन सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ।

४.२.२ निर्धारित कथाको दोस्रो अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

निर्धारित कथाको दोस्रो अनुच्छेदमा वाक्यम सङ्ख्या ७-१० सम्म जम्मा ४ ओटा वाक्यहरू रहेका छन्। यी वाक्यहरूका बीचमा प्रयुक्त पहिचान र विश्लेषण तल गरिएको छः

७. “हो, थाहा मैले पनि पाएको छु” खुट्टा ठटाउँदै महतोले भने- “यस्तो बेइज्जती खप्नु नै कसरी ?

८. तर अलगु, तेरो छोराको पनि कम्ती दोष छैन है !

९. स्वास्नीलाई आफ्नै अधिनमा, करबलमा राख्नुपर्छ। आइमाईको जात, त्यस गोज्याङ्ग्राको बिहे नै किन गरेको थिइस्।

१०. सुन जस्तोलाई माटो पारिदिएर यो दिनलाई पनि गाउँलाई हेर्नुपर्यो।

तालिका नं. २

दोस्रो अनुच्छेदमा रहेका सम्बद्धकहरूको पहिचान र विश्लेषण

क्र.सं.	सम्बद्धक	प्रयुक्त शब्द
७ र ८	सार्वनामिक,	मैले, कसरी
	स्थानिक	भने
	निपात	नै, तर
	पुनरावृत्ति	हैं
८ र ९	स्थानिक	त्यस,
	निपात	नै
९ र १०	सार्वनामिक	यो,
	संयोजक	पनि

निर्दिष्ट अनुच्छेदमा सार्वनामिक दुई पटक, स्थानिक एक पटक, निपात दुई पटक र पुनरावृत्ति एक पटक प्रयोग भएको छ। वा.स.८ र ९मा स्थानिक एक पटक र निपात एक पटक गरी सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ। ९ र १० मा सार्वनामिक एक पटक र संयोजक एक पटक प्रयोग भएको छ।

४.२.३ निर्दिष्ट कथाको तेस्रो अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

निर्दिष्ट कथाको तेस्रो अनुच्छेदमा वाक्य सङ्ख्या ११-१७ सम्म जम्मा ७ ओटा वाक्यहरू रहेका छन्। यी वाक्यहरूका बीचमा प्रयुक्त सम्बद्धक पहिचान र विश्लेषण तल गरिएको छः

११. टाउको निहुराएरै अलगुवाले भन्यो- 'काका, मैले पनि यो कुरा नसम्भेको होइन, बुहारी त लक्ष्मी नै थिई, बिहान भाँडा माभ्नु, गोठघारीको गोबर, कुटनपिँधनदेखि लिएर खेतमा मल पाट्नु, रोप्नु, काट्नु जम्मै काममा त्यो घरको मरदसबाजभन्दा कम्ती थिइन।

१२. बिहा गरेर ल्याएदेखि नै मेरो घरमा बरकत (बर्कत) बढ्तीको बढी नै आराको कुरा नमानी सुख छैन।

१३. राम्री पनि कत्तिकी ! कुनै बाहुन क्षेत्रीको छोरी बुहारी नै हो कि जस्ती।

१४. तर काका, छोरालाई मारेर फाल्नु भएन।

१५. छोरो नै नरहे बुहारी के का लागि ?

१६. राम्रो नराम्रो, भलादमी, लुच्चो जस्तो भएर पनि सँगाल्नैपर्छ ।

१७. तर यो बेइज्जती खप्नु कसरी ?

तालिका नं. ३

निर्दिष्ट कथाको तेस्रो अनुच्छेदमा रहेका सम्बद्धकहरूको पहिचान र विश्लेषण

क्र.सं.	सम्बद्धक	प्रयुक्त शब्द
११ र १२	सार्वनामिक	मैले, यो, मेरो
	संयोजन	पनि, नै, त
१२ र १३	संयोजन	नै, कि
	सार्वनामिक, पश्च सन्दर्भक	हो
१३ र १४	संयोजन	तर
१४ र १५	संयोजन	भए , पनि
१५ र १६	संयोजन	भए, पनि
१६ र १७	संयोजन	तर
	सार्वनामिक	यो, कसरी

प्रस्तुत तालिका अनुसार वा.स. ११ र १२ मा सार्वनामिक तीन ओटा र संयोजक दुई ओटा प्रयोग गरिएको छ । १२ र १३ मा संयोजन दुई ओटा र सार्वनामिक/पश्च सन्दर्भक १ प्रयोग गरिएको छ । वा.स.१३ र १४ मा संयोजन प्रयोग गरिएको छ । वा.स. १४ र १५ मा संयोजन प्रयोग गरिएको छ । वा.स.१५ र १६ मा संयोजन दुई ओटा प्रयोग गरिएको छ । वा.स.१६ र १७ मा एउटा संयोजन एउटा सार्वनामिक दुई ओटा प्रयोग गरिएको छ ।

४.२.४ निर्दिष्ट कथाको चौथो अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

निर्दिष्ट कथाको चौथो अनुच्छेदमा वाक्य सङ्ख्या १८-२५ सम्म जम्मा ८ ओटा वाक्यहरू रहेका छन् । यी वाक्यका बीचमा प्रयुक्त सम्बद्धक पहिचान र विश्लेषण तल गरिएको छ :

१८. घुरहु महतोको टाउको निहुच्यो, मानौं उनकी छोरी बुहारी अन्त गएको छ ।

१९. अघोर लाजले गाउँमा मुख देखाउन महतोलाई नै गहरो (गाह्रो) परिरहेको छ भने भौं उनको अनुहार कालो भयो ।

२०. एक छिनपछि 'लौ हेरौं मात्र भनी अलगुवाका पर्वाह नगरी विस्तारै उनी घरतिर लागे ।
२१. महतोको यो बानी, यो अनुहार एउटा सङ्कल्पको परिहचायक भनी गाउँका सारालाई थाहा थियो ।
२२. जो कोही कसैको वा गाउँमा आइपरेको कुनै आपत् विपत् घुर्हु महतो अन्तिम अबलम्ब थिए र महतोको त्यस्तो अनुहार कुनै निर्णायक शक्ति हो भन्ने सबैको अनुभवमा परिचित थियो ।
२३. हुन त गाउँमा महतो कुनै धेरै जायजथाका बढ्ता खेत वा ठूलो घर भएका व्यक्ति थिएनन् । गाउँको जेठो रैती मनोहर नै हो ।
२४. घर खेत सबैभन्दा बढ्ता ।
२५. उसको गाडाबैलको जोडा वरिपरिका १०-१५ गाउँमा प्रख्यात थियो । भैंसी पनि सात ओटा, तीनमा दुई ओटा भैंसी, मुर्दा जातका गएका सालमा नै हरिहर क्षेत्रको गंगास्नान गर्न जाँदा मेलाबाट किनेर उनले ल्याएका थिए ।

तालिका नं. ४

निर्दिष्ट कथाको चौथो अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धनको पहिचान र विश्लेषण

वा.सं.	सम्बद्धक	प्रयुक्त शब्द
१८ र १९	पुनरावृत्ति निपात	छ, नै, भैं
१९ र २०	संयोजन, सार्वनामिक	मात्र उनी
२० र २१	संयोजन सार्वनामिक	मात्र उनी
२१ र २२	सार्वनामिक अग्र सन्दर्भक	यो थियो
२२ र २३	संयोजक सार्वनामिक पश्च सन्दर्भक	हुनु त, नै हो
२३ र २४		
२४ र २५	सार्वनामिक संयोजन निपात	उसको, थियो, उनले पनि नै

माथि उल्लेख भएको तालिकामा वा.स. १८ र १९ मा एउटा पुनरावृत्ति र निपात दुई ओटा प्रयोग गरिएको छ । वा.स. १९ र २० मा संयोजन र सार्वनामिकको प्रयोग भएको छ । वा.स. २० र २१ मा सार्वनामिक सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ । वा.स. २१ र २२ मा सार्वनामिक सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ । वा.स. २२ र २३ मा संयोजन सम्बद्धक दुई ओटा र सार्वनामिक, पश्च सन्दर्भक, सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ । वा.स. २३ र २४ मा कुनै पनि सम्बद्धकको प्रयोग भएको छैन । वा.स. २४ र २५ मा सार्वनामिक तीन ओटा र संयोजन दुई ओटा सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ ।

४.२.५ निर्दिष्ट कथाको पाँचौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

यस कथाको पाँचौँ अनुच्छेदमा वाक्य सङ्ख्या २६-३५ सम्म जम्मा १० ओटा वाक्यहरू रहेका छन् । यी वाक्यहरूका बीचमा प्रयुक्त सम्बद्धक पहिचान र विश्लेषण तल गरिएको छः

२६. तर भुइँ र गोथानको यति सम्पन्नता भए पनि गाउँको आत्मा घुरहु महतो नै थिए ।
२७. कसैले कसैमाथि सामाजिक अन्याय गर्‍यो भने घुरहु महतो गोहारिन (गुहारिन) गए कसैको घरखेत कसैले दवायो, घुरहु अगाडि सरे, कोही असहाय अवस्थामा पर्‍यो यदि भने घुरहु उसका लागि विह्वल भए ।
२८. यस्तै आज अलगुवाको मर्यादा जान लागेको छ, गोज्याङ्ग्रो छोराले गाँजा खाई पिटी-पिटी उसको सुन जस्तो आड बङ्ग्याई दियो ।
२९. ऊ केही नलागेर गई ।
३०. जाँगर चलाएर जसले पनि खुवाउँछ, माया गर्छ ।
३१. तर जग्गे प्रदक्षिणाको सात फेरामा बाँधि, बाजा बजाई ल्याएकी बुहारी आफू छँदैमा अर्का घरमा गई बसेकी छ, लाज भन्दा बढी के काल हुन्छ र ?
३२. यी जम्मै कुरा महतोले थाहा पाइसकेका थिए ।
३३. अलगुवाले पनि दुई दिनदेखि मौका छोप्न खोज्दै बल्ल पोखरीको डिलमा एकान्त पारेर महतोलाई कोट्यायो ।
३४. उनी सँग दुःख पोख्यो, रोयो, गयो ।

तालिका नं. ५

निर्दिष्ट कथाको पाँचौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

वा.स.	सम्बद्धक	प्रयुक्त शब्द
२६ र २७	संयोजक	तर, र, भए, नै, पनि, थिए
२७ र २८	कालिक	ऋाज
२८ र २९	सार्वनामिक	ए
२९ र ३०	संयोजक	पनि, तर
३० र ३१	पुनरावृत्ति	छ
	सार्वनामिक	आफू
	संयोजन	र
३१ र ३२		
३२ र ३३	संयोजन	पनि
३३ र ३४	क्रिया	पोख्यो, रोयो, गयो
३४ र ३५	संयोजन	नै

निर्दिष्ट तालिका अनुसार वा.स. २६ र २७ मा संयोजक सम्बद्धकको ५ पटक प्रयोग गरिएको छ। वा.स. २७ र २८ मा स्थानिक सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ। वा.स. २८ र २९ मा सार्वनामिक सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ। वा.स. २९ र ३० मा संयोजनको सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ। वा.स. ३० र ३१ मा पुनरावृत्ति सम्बद्धक, सार्वनामिक सम्बद्धक र संयोजन सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ। वा.स. ३१ र ३२ मा सम्बद्धकको प्रयोग भएको छैन। वा.स. ३२ र ३३ मा संयोजन सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छ। वा.स. ३३ र ३४ मा क्रिया सम्बद्धकको प्रयोग तीन ओटा प्रयोग गरिएको छ। ३४ र ३५ मा संयोजन सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ।

४.२.६ निर्दिष्ट कथाको छैटौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

निर्दिष्ट कथाको छैटौँ अनुच्छेदमा वाक्य सख्या ३६-३७ सम्म जम्मा २ ओटा वाक्यहरू रहेका छन्। यी वाक्यका विषयमा प्रयुक्त सम्बद्धक पहिचान र विश्लेषण तल दिइएको छ :

३६. राति भात खान लागदा महतोले जन्मैदेखि रुचाएको अमिलो धनियाको चटनी खाने परिकारमा छँदाछँदै पनि गाँस घाँटीदेखि तल सर्न गाह्रो मानेको देखेर रतियाकी आमाले मुख बङ्ग्याउँदै भनी- 'थाहा पाएकै कुरो हो, भात अब केले रुचाउने ?'
३७. 'दुनियाँभरिको बखेडाले नै पेट भरियो होला ।'

तालिका नं. ६

निर्दिष्ट कथाको छैटौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

वा.स.	सम्बद्धक	प्रयुक्त शब्द
३६ र ३७	संयोजक	पनि, भनी, नै
	सार्वनामिक/ पश्च, स्थानिक	ऋब

निर्दिष्ट तालिका अनुसार वा.स. ३६ र ३७ मा संयोजन, सार्वनामिक/पश्च र स्थानिक सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ ।

४.२.७ निर्दिष्ट कथाको सातौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

निर्दिष्टकथाको सातौँ अनुच्छेदमा वाक्य सङ्ख्या ३८-४० सम्म ३ ओटा वाक्यहरू रहेका छन् । यी वाक्यका बीचमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण तल गरिएको छ :

३८. महमतो बोलेनन् ।

३९. गृहस्थीको वातावरणको यस्तो मूक विरोध उनीसित धेरै पहिलेदेखि परिचित थियो । तर चुप लागेको सहन नसकेर महतिनीले फेरि मुख उघार्नुपऱ्यो । उसले भनी- 'दिए है नकच्चरा नकच्चरीको कुरामा हामीलाई पर्नु छैन, मेरो पनि छोराछोरी छन्, बुहारी नाति छन् ।

४०. कसैको दुश्मनी हामीले किन्तु, बेसाहा गर्नुपर्ने कुनै काम छैन ।'

तालिका नं. ७

निर्दिष्ट कथाको सातौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

वा.स.	सम्बद्धक	प्रयुक्त शब्द
३८ र ३९	सार्वनामिक	थियो, यसरी, हामीलाई
	संयोजन	तर, पनि
	पुनरावृत्ति	है
३९ र ४०	सार्वनामिक	हामी
	पुनरावृत्ति	है

प्रस्तुत तालिकाको वा.स. ३८ र ३९ मा सार्वनामिक तीन पटक, संयोजक दुई पटक र पुनरावृत्ति एउटा सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ। वा.स. ३९ र ४० मा सार्वनामिक र पुनरावृत्ति सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ।

४.२.८ निर्दिष्ट कथाको आठौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

निर्दिष्ट कथाको आठौँ अनुच्छेदमा वाक्य सङ्ख्या ४१-४४सम्म जम्मा ४ ओटा वाक्यहरू रहेका छन्। यी वाक्यका बीचमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण तल गरिएको छ :

४१. अचम्म माने भैंँ महतोले भने-‘के भयो र मैले त बुझ्नै सकिन, खाने बेलामा पनि यो के को कचकच ?

४२. हाम्रो घरको जस्तो चाला संसारमा पाइँदैन, तर....कुरा काट्दै महतिनीले भनिन्-‘म सोद्वछु, धनियाको यस्तो चट्नी छँदाछँदै गाएँ जान किन अन्कनाउँछ त ?’

४३. जम्मै भात थालमा छ।

४४. अझ घरको चाला रे....पाँच ओटा छोराछोरी यहीं जन्माएकी छु, तपाईँलाई चिन्या छैन र ?

तालिका नं. ८

निर्दिष्ट कथाको आठौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

वा.स.	सम्बद्धक	प्रयुक्त शब्द
	संयोजक	र, तर
४१ र ४२	निपात	भैंँ
	सार्वनामिक	त,यो, केको, म
४२ र ४३	पुनरावृत्ति	छ
४३ र ४४	संयोजक	र

निर्दिष्ट तालिकामा वा.स. ४१ र ४२ मा संयोजक दुई पटक, निपात एक पटक र सार्वनामिक चार पटक सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छ। वा.स. ४२ र ४३ मा पुनरावृत्ति सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छ। वा.स. ४३ र ४४ मा संयोजकको प्रयोग गरिएको छ।

४.२.९ निर्दिष्ट कथाको नवौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त शब्दहरूको पहिचान र विश्लेषण

निर्दिष्ट कथाको नवौँ अनुच्छेदमा वाक्य सङ्ख्या ४५-४८ सम्म जम्मा चारओटा वाक्य रहेका छन्। यी वाक्यका बीचमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण तल गरिएको छ :

४५. चुप लागनुमा नै महतोले ठिक ठाने ।

४६. बल गरेर भात खाए ।

४७. चुठेर जान लाग्दा उनले फेरि भने-‘भनि दिएँ है, मलाई टण्टा बखेडा किन्नु छैन ।

४८. मेरा पनि छोराछोरी छन् ।

तालिका नं. ९

निर्दिष्ट कथाको नवौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त शब्दहरूको पहिचान र विश्लेषण

वा.स.	सम्बद्ध	प्रयुक्त शब्द
४५ र ४६	संयोजन	नै, दिए
४६ र ४७	सार्वनामिक संयोजन पुनरावृत्ति	उनले, दिए है
४७ र ४८	संयोजन पुनरावृत्ति	पनि छन्

निर्दिष्ट तालिका अनुसार वा.स.४५ र ४६ मा संयोजन दुई पटक सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ। वा.स. ४६ र ४७ मा सार्वनामिक, संयोजन र पुनरावृत्ति सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छ। वाक्य सङ्ख्या ४७ र ४८मा संयोजन सम्बद्धक र पुनरावृत्ति सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छ।

४.२.१० निर्दिष्ट कथाको दशौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

निर्दिष्ट कथाको दशौँ अनुच्छेदमा वाक्य सङ्ख्या ४८-५२सम्म ४ ओटा वाक्य रहेका छन्। यी वाक्यका बीचमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण तल गरिएको छ :

४९. बाहिर बराम्दामा रहेको मचियामा बसी महतो तमाखु खान लागे ।

५०. छिमेकका उत्तराहे र बदरिया पनि एक छिनमा नै आइपुगे ।

५१. १०,१५ सर्को तानेर 'बडो मीठो आइरहेछ है' भन्दै हुक्काबाट चिलिम भिकेर महतोले उत्तराहेलाई दिए ।

५२. महतो काकालाई चुप लागेको देखेर बदरियाले सोध्यो- 'काका ! केही विचार गर्नुभयो र ?'

तालिका नं. १०

निर्दिष्ट कथाको दशौं अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

वा.स.	सम्बद्धक	प्रयुक्त शब्द
४९ र ५०	स्थानिक	बाहिर
	संयोजन	र, पनि, नै
५० र ५१	पुनरावृत्ति	है
	संयोजन	दिउँ
५१ र ५२	संयोजन	र

निर्दिष्ट तालिकामा वा.स.४९ र ५० मा स्थानिक सम्बद्धक र संयोजन तीन पटक प्रयोग गरिएको छ । वा.स. ५० र ५१ मा पुनरावृत्ति सम्बद्धक र संयोजन सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छ । वा.स.५१ र ५२ मा संयोजनको प्रयोग गरी वाक्यलाई जोडिएको छ ।

४.२.११ निर्दिष्ट कथाको एघारौं अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

निर्दिष्ट कथाको एघारौं अनुच्छेदमा वाक्य सङ्ख्या ५२-६१ सम्म जम्मा ९ ओटा वाक्यहरू रहेका छन् । यी वाक्यका बीचमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण तल गरिएको छः

५३. 'के को विचार हँ ?'

५४. थाहा नपाए भैं काकाले पनि सोधे ।

५५. 'काका ! त्यही हो, सोनवा (अलगुवाकी बुहारी), मनोहरकहाँ गई बसेकी छ ।'

५६. मनोहरको छोराले नै उसलाई आफ्नै घरमा पाएर फकाउन थालिरहेछ, उसको रटन सोनवाले चाहिँ अहिले मानेकी छैन । उसको रटन यति मात्र छ कि मेहनत मजुरी जतिसुकै गराएर खान देऊ, मेरो सत नबिगार ।

५७. गोज्याङ्ग्रो भए पनि यसै गाउँमा हात्ती भैं लोग्ने उभिरहेको छ भन्छे ।

५८. तर काका ! एउटी जवान आइमाई कहिलेसम्म बाँच्छे ?

५९. अहिले त नयाँ भरखरकै कुरा भएर त हो नि निर्धक्क लाज पचाउन सकिन ।
६०. गाउँघर छँदै छ, आँट पनि कसरी हुने, तैपनि काका ! पछि परन्तुसम्म बाँचिरहने नै छाँट त यो होइन नि ।
६१. अनि.....?

तालिका नं. ११

निर्दिष्ट कथाको एघारौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

वा.स.	सम्बद्धक	प्रयुक्त शब्द
५३ र ५४	सार्वनामिक	के को
	निपात	भैँ
	संयोजन	पनि
५४ र ५५	सार्वनामिक /पश्च	हो
	पुनरावृत्ति	छ
५५ र ५६	संयोजन	नै, मात्र, कि
	सार्वनामिक	उसलाई, उसको
	कालिक	अहिले
	पुनरावृत्ति	छ
५६ र ५७	संयोजन	भए, पनि
	निपात	भैँ
	पुनरावृत्ति	छ
५७ र ५८	संयोजन	तर
५८ र ५९	कालिक	छ
	सार्वनामिक /पश्च	हो
	संयोजन	नि, त
५९ र ६०	पुनरावृत्ति	छ
	संयोजन	पनि, नै, नि
	सार्वनामिक	कसरी, यो, त
६० र ६१	संयोजन	अनि

प्रस्तुत तालिकामा वा.स. ५३ र ५४ मा सार्वनामिक सम्बद्धक, निपात र संयोजनको प्रयोग भएको छ । वा.स. ५४ र ५५ मा सार्वनामिक/पश्च र पुनरावृत्ति सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छ । वा.स. ५५ र ५६ मा संयोजन, सम्बद्धक तीन पटक, सार्वनामिक दुई पटक, स्थानिक एक पटक र पुनरावृत्ति एक पटक प्रयोग गरिएको छ ।

वा.स. ५६ र ५७ मा संयोजन, निपात र पुनरावृत्ति सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छ । वा.स. ५७ र ५८ मा संयोजन सम्बद्धकको प्रयोग छ । वा.स. ५८ र ५९ मा स्थानिक, सार्वनामिक/पश्च, र संयोजन सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ ।

वा.स. ५९ र ६० मा पुनरावृत्ति, संयोजन तीन पटक र सार्वनामिक तीन पटक सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छ । वा.स. ६० र ६१ मा संयोजन सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ ।

४.२.१२ निर्दिष्ट कथाको बाह्रौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

निर्दिष्ट कथाको बाह्रौँ अनुच्छेदमा वाक्य सङ्ख्या ६२-६८ सम्म जम्मा ७ ओटा रहेका छन् । यी वाक्यका बीचमा प्रयुक्त सम्बद्धक पहिचान र विश्लेषण तल दिएको छ :

६२. घरहु बदरियाको यस बीचमा पनि चुप लागेर बसिरहे ।

६३. बरु त्यही अभ्यस्त अनुहार भन् टाउको निहुराए ।

६४. बदरिया पनि चुप लाग्यो ।

६५. चिलिम बदरियालाई थमाउँदै उत्तराहेले पनि थपे-‘होइन, महतो दाइ ! अचाक्ती नै भयो ।

६६. साराका छोरी बुहारी छन् ।

६७. यसरी त चुप लाग्नु भएन ।

६८. कोही धनी छु भने आफ्नै घरको धनी होला तर इज्जत भनेको धनी गरिब दुवैको हो ।
यति त मान्नु हुन्छ न महतो दाइ ?’

तालिका नं. १२

निर्दिष्ट कथाको बाह्रौं अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

वा.स.	सम्बद्धक	प्रयुक्त शब्द
६२ र ६३	संयोजन	पनि
६३ र ६४	संयोजन	पनि
६४ र ६५	संयोजन	पनि, नै
	सार्वनामिक	भयो
६५ र ६६	पुनरावृत्ति	छन्
६६ र ६७	सार्वनामिक	यसरी, त
६७ र ६८	पुनरावृत्ति	छ
	संयोजन	तर, न
	सार्वनामिक/पश्च	हो, त

प्रस्तुत तालिकामा वा.स. ६२ र ६३ मा समायोजन सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ । वा.स. ६३ र ६४मा संयोजनको प्रयोग भएको छ । वा.स. ६४ र ६५ मा संयोजन दुई ओटा र सार्वनामिक सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छ । वा.स. ६५ र ६६ मा पुनरावृत्ति सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ । वा.स. ६६ र ६७ मा सार्वनामिक सम्बद्धकको दुई ओटा प्रयोग भएको छ । वा.स.६७ र ६८ मा पुनरावृत्ति एउटा, संयोजन दुई र सार्वनामिक /पश्चको प्रयोग गरिएको छ ।

४.२.१३ निर्दिष्ट कथामा तेह्रौं अनुच्छेदमा प्रयुक्त शब्दको पहिचान र विश्लेषण

निर्दिष्ट कथामा तेह्रौं अनुच्छेदमा वाक्य सङ्ख्या ६९-७१ सम्म जम्मा ३ ओटा वाक्यहरू रहेका छन् । ती वाक्यका बीचमा प्रयुक्त सम्बद्धक पहिचान र विश्लेषण तल गरिएको छ :

६९. 'बदरिया तमाखु खरानी पारेरै छोड्छस्, चिलिम हुक्कामा राख न ।'

७०. महतोले दुई चार सको चुप लागेरै ताने अनि 'लौ सुत्न जाऊँ' भनेर उठे ।

७१. उत्तराहे र बदरिया आफ्ना घरतिर लागे ।

तालिका नं. १३

निर्दिष्ट कथामा तेह्रौं अनुच्छेदमा प्रयुक्त शब्दको पहिचान र विश्लेषण

वा.स.	सम्बद्धक	प्रयुक्त शब्द
६९ र ७०	संयोजन	न, अनि
७० र ७१	संयोजन	र

प्रस्तुत तालिकामा वा.स. ६९ र ७० मा संयोजन सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ ।
वा.स. ७० र ७१ मा संयोजन सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ ।

२.२.१४ निर्दिष्ट कथामा चौधौं अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

निर्दिष्ट कथामा चौधौं अनुच्छेदमा वाक्य सङ्ख्या ७२-७४ सम्म जम्मा ३ ओटा वाक्य सख्या रहेका छन् ।

७२. गाउँमा लगभग एक सातासम्म घटना सम्बन्धी उकुसमुकुस बढ्दै गयो ।

७३. बुढापाकाहरू लाजले निहुरेका थिए भने पट्टाहरूमा त्यो विषय मोजमज्जाको थियो ।

७४. पानी पनेरो, खेतखलामा र आइमाईको समाजमा कम्ती चर्चा थिएन ।

तालिका नं.१४

निर्दिष्ट कथामा चौधौं अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

वा.स.	सम्बद्धक	प्रयुक्त शब्द
७२ र ७३	स्थानिक सार्वनामिक संयोजन	गाउँमा गयो, थियो थिए, त्यो
७३ र ७४	संयोजन	र

प्रस्तुत तालिकामा वा.स. ७२ र ७३ मा स्थानिक एक, सार्वनामिक दुई र संयोजन दुई सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छ । वा.स. ७३ र ७४ मा संयोजनको प्रयोग गरिएको छ ।

४.२.१५ निर्दिष्ट कथाको पन्ध्रौं अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

निर्दिष्ट कथाको पन्ध्रौं अनुच्छेदमा वाक्य सङ्ख्या ७५-८९ सम्म जम्मा १५ ओटा वाक्य सङ्ख्या रहेका छन् । यी वाक्यका बीचमा प्रयुक्त सम्बद्धक पहिचान र विश्लेषण तल गरिएको छ :

७५. तयफवा गाउँकी आलोचनाकी पात्रका थिई, साह्रै खस्री ।
७६. कुनै पनि विषयले उसको जिब्रो पिरो बाहेक अन्य कुनै रस पाउँदैनथ्यो ।
७७. तर मनकी सफा ।
७८. एक दिन घुरहु महतोकहाँ दाल माग्न आउँदा उसले महतिनीसँग भनी-दिदी यस्ती दिँदाको दोब्बर अरुसम्म गाउँमा कुनै बुहरीया आएकी थिइन ।
७९. हुन त संसारमा हावा बयार (बयाल) नलागेको रुख त होला, तैपनि आँखा ओत पहाड ।
८०. तर यसरी सारा गाउँको छातीमा मुड दल्ने यो सोनवा छुच्ची नै हो ।
८१. मान्दछु, लोग्ने गोज्याङ्गो छ गाँजा खाएको नसामा कहिलेकाहीं पिट्छ ।
८२. तर हामीले पनि आ-आफ्ना मरद, सासु र ससुराका कम्ती सहेर गृहस्थी चलाएका छैनौं ।
८३. बयस (बैँस) छँदा यो त भई नै रहन्छ दिदी, होइन ?
८४. महतिनीले दाल दिँदै उत्तर दिइन-‘तयफवा जुग (युग) पल्टेछ, छोरी, बुहारी त मरद पट्ठाका कान काट्ने पो भए ।
८५. मेरी छोरी, बुहारी भए भुतहवा तालमा लगेर बोरिदिन्थेँ तर हेर न अलगुवाको चाला, चारैतिर नालिस हुँदै, गुहार लगाउँदै घुमिरहेछ ।
८६. मान्दछु, कि सोनवा जङ्गरेत (जाँगरिली) थिई, घरखेतको काम धन्दामा त ऊ जस्ती दरिली, बलियी गाउँमा को होली ?
८७. तर काम धन्दा त सोनवा नभएको पनि त चल्छ ।
८८. पिट्यो भने पिट्यो, सिन्दुर हालेर ल्याएकी स्वास्नी नै त हो नि, लोग्नेले कहिले पिट्छ, त काखमा पनि त बसाल्छ ।
८९. तर यसले त अचाक्ली नै गरी ।

तालिका नं. १५

निर्दिष्ट कथाको पन्ध्रौं अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

वा.स.	सम्बद्धक	प्रयुक्त शब्द
७५ र ७६	स्थानिक	गाउँकी
	संयोजन	पनि
७६ र ७७	संयोजन	तर
७७ र ७८	स्थानिक	गाउँमा
७८ र ७९	सार्वनामिक	त
७९ र ८०	संयोजन	तर, नै
	सार्वनामिक	यसरी, यो
	स्थानिक	गाउँको
	सार्वनामिक /पश्च	हो
८० र ८१	पुनरावृत्ति	छ
	कालिक	कहिले
८१ र ८२	संयोजन	तर , पनि, र
	सार्वनामिक	हामीले
८२ र ८३	सार्वनामिक	यो, त
	संयोजन	नै
८३ र ८४	सार्वनामिक	त
	संयोजन	भए
८४ र ८५	संयोजन	भए, तर, न
८५ र ८६	संयोजन	कि
	सार्वनामिक	त, ऊ, को
	स्थानिक	गाउँमा
८६ र ८७	संयोजन	तर, पनि
	सार्वनामिक	त
८७ र ८८	संयोजन	नै, नि, पनि
	सार्वनामिक	त
	सार्वनामिक /पश्च	हो
	कालिक	कहिले
८८ र ८९	संयोजन	तर, न
	सार्वनामिक	त

प्रस्तुत तालिकामा वा.स. ७५ र ७६ स्थानिक र संयोजन सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छ। वा.स. ७६ र ७७ मा संयोजन सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छ। वा.स. ७७ र ७८ मा वा.स. ७८ र ७९ मा सार्वनामिक सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छ। वा.स. ७९ र ८० मा संयोजन दुई पटक, सार्वनामिक दुई पटक र सार्वनामिक/पश्च एक पटक सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ। वा.स. ८० र ८१ मा पुनरावृत्ति र कालिक सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ। वा.स. ८१ र ८२ मा संयोजन तीन पटक र सार्वनामिक एक पटक प्रयोग गरिएको छ। वा.स. ८२ र ८३ मा सार्वनामिक दुई पटक र संयोजन सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ। वा.स. ८४ र ८५ मा संयोजन तीन पटक प्रयोग भएको छ। वा.स. ८५ र ८६ मा संयोजन, सार्वनामिक तीन पटक र सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ। वा.स. ८६ र ८७ मा संयोजन दुई पटक र सार्वनामिक एक पटक, सार्वनामिक/पश्च एक पटक र कालिक एक पटक सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छ। वा.स. ८८ र ८९ मा संयोजन दुई पटक र सार्वनामिक एक पटक गरी सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छ।

४.२.१६ निर्दिष्ट कथाको सोह्रौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

निर्दिष्ट कथाको सोह्रौँ अनुच्छेदमा वाक्य सङ्ख्या ९०-९५ सम्म जम्मा ६ ओटा वाक्यहरू रहेका छन्। यी वाक्यका बीचमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण तल गरिएको छ :

९०. ' हो, दिदी ! अचाक्ती नै त हो ।'

९१. दालको पोको पारेर उठ्दै तयफवाले भनी- ' महतोसँग भन्दिनुस्, यसमा हामीले बोल्नु पर्दैन ।

९२. जो आगो खान्छ, अँगार उकेल्छ (ओकल्छ) पनि ।

९३. रुपियाँवालाकहाँ गइन्छ मोज गर्न, भोलिदेखि नै गोठघारीमा, खेतखलामा मनोहरले नजोताई छोड्छ रु ! ।

९४. अनि थाहा पाउँछे ।

९५. यसरी गाउँमा मानसिक क्षोभ र उत्तेजनाको वातावरण बढ्दै गए पनि घटनाको टुङ्गो लाग्ने छेउ भेट्टाउन सकिएन ।

तालिका नं. १६

निर्दिष्ट कथाको सोह्रौं अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

वा.स.	सम्बद्धक	प्रयुक्त शब्द
९० र ९१	सार्वनामिक / पश्च	हो
	सार्वनामिक	तँ, हामीले
	संयोजन	नै
९१ र ९२	सार्वनामिक/पश्च	जो
	संयोजन	पनि
९२ र ९३	संयोजन	नै, र
९३ र ९४	संयोजन	अनि
९४ र ९५	सार्वनामिक	यसरी
	स्थानिक	गाउँमा
	संयोजन	र, गए, पनि

प्रस्तुत तालिकामा वा.स. ९० र ९१ मा सार्वनामिक/पश्च र सार्वनामिक सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छ। वा.स. ९१ र ९२ मा सार्वनामिक/पश्च र संयोजनको प्रयोग भएको छ। वा.स. ९२ र ९३ मा संयोजन दुई ओटा सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छ। वा.स. ९३ र ९४ मा सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छ। वा.स. ९४ र ९५ मा सार्वनामिक र संयोजन तीन पटक सम्बद्धक प्रयोग भएको छ।

४.२.१७ निर्दिष्ट कथाको सत्रौं अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

निर्दिष्ट कथाको सत्रौं अनुच्छेदमा वाक्य सङ्ख्या ९६-११८ सम्म जम्मा २३ ओटा वाक्यहरू रहेका छन्। यी वाक्यहरूका बीचमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण तल गरिएको छ :

९६. कहाँसम्म भने घुरहु महतो बल पनि यसमा लाग्दैन भन्ने कुरा मानिसहरूले गर्न थाले ।

९७. कुरा त के थियो भने मनोहर गाउँमा सबैभन्दा ठूला रैती ।

९८. पैसाको कमी थिएन, अड्डा अदालतमा पनि ऊ सँग बाभूने र बाभूनेर जित्ने कसैको आँट थिएन ।

९९. उता मनोहर चाहिँ कस्सिएर पनि बसेको थियो ।

१००. गाउँमा ऊ सबैभन्दा ठूलो भएर पनि घरहुको निः सन्दिग्ध प्रतिष्ठामा उसको
स्पर्द्धालाई सधैं निहुर नै परेको इतिहास थियो ।
१०१. मुखले केही नबोले पनि गाउँको नेतृत्व उसको हातमा आउँदै नआउने कुराको पिर,
क्षोभ उसलाई कम्ती थिएन ।
१०२. हुन पनि हो, कसैलाई अन्न घट्यो, बीउ छैन, एउटा बैल मर्यो र अर्को किन्नुपयो,
पैसा छैन भने मनोहरकै देहार (द्वार) सबैलाई हेर्नुपर्छ । ब्याज उसले कसेर जरुर लिन्छ,
तर परेका बेला बखतमा सारा गाउँको काम उसबाटै त चल्छ ।
१०३. ऊ सित कुनै न कुनै बखत डिच्च परेर माग्न आएको छैन ?
१०४. तैपनि गाउँको निर्णय निसाफमा घरहुकै एकलौटी राज्य छ ।
१०५. मनोहरले यसपाली आँडिसकेकै थियो कि हेरुँ सोनवाको कुरामा मलाई कसले
भुकाउन आउँछ ।
१०६. भुक्नु पर्ने पनि किन ?
१०७. सोनवालाई उसले बुहारी तुल्याएँ भनेको छैन ।
१०८. बेग्लै कोठामा ऊ बस्छे, जाँगर चलाउँछे र खान्छे ।
१०९. कसैले मनोहरलाई भन्नुपर्ने ठाउँ नै कहाँ छ र ?
११०. मनोहरको अन्तर चेतनामा कहिलेकाहीं यो विचार पनि अवश्य आउँछ कि पछि
छोराए सोनवालाई फकाउन सक्यो र उसले पनि यति जायजेथाकी मालिकनी हुन
पाउने लोभ सँगाली भने अलि अफ्यारो पर्छ ।
१११. तर यो पछि परन्तुको कुरा हो, यसका लागि पछि देखाजाला भन्ने मनोहरको आँटको
आउँथ्यो ।
११२. सोनवा साँच्चै सुन नै हो ।
११३. घरमा परे घर चहकिलो हुने लक्ष्मी पनि बढ्ने ।
११४. कुन्नि कुन अभागले ऊ अलगुवा जस्तो दरिद्रकहाँ परी ।
११५. साँच्चिकै भन्ने हो भने त्यो त मनोहरकै घरमा सुहाउने दुलही पो त ।
११६. मनोहरको मनमा के लाग्यो भने कदाचित यो भाग्यकै पल्टाबाजी हो कि सोनवा अब
उसको घरमा पर्ने भइछ ।
११७. तर यस लोभलाई मनोहरले कहाँसम्म निगूढ पायो भने उसले आफ्नै छोरो पर्यन्तसित
यसतिर कुनै संकेत गरेको थिएन ।
११८. अहिले त एकातिर घरहुमो नेतृत्वको फैसला छ, अर्कातिर उसको आँट छ ।

तालिका नं. १७
निर्दिष्ट कथाको सत्रौं अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

वा.स.	सम्बद्धक	प्रयुक्त शब्द
९६ र ९७	सार्वनामिक	कहाँसम्म, त, के थियो
	संयोजन	पनि
	स्थानिक	गाउँमा
९७ र ९८	संयोजन	पनि, र
	सार्वनामिक	ऊसँग
९८ र ९९	संयोजन	पनि, र
	सार्वनामिक/पश्च , संयोजन	थियो, पनि
९९ र १००	स्थानिक	गाउँमा
	सार्वनामिक	ऊ, थियो
	संयोजन	पनि
१०० र १०१	संयोजन, स्थानिक	पनि, गाउँको
१०१ र १०२	संयोजन सार्वनामिक	पनि, र, तर हो, त
१०२ र १०३	सार्वनामिक संयोजन	ऊ सित न
१०३ र १०४	पुनरावृत्ति स्थानिक	छ गाउँको
१०४ र १०५	सार्वनामिक/पश्च संयोजन	थियो कि
१०५ र १०६	संयोजन	पनि
१०६ र १०७		
१०७ र १०८	सार्वनामिक संयोजन	ऊ र
१०८ र १०९	संयोजन सार्वनामिक पुनरावृत्ति	नै, र कहाँ, के छ

१०९ र ११०	कालिक सार्वनामिक संयोजन	कहिले यो पनि
११० र १११	संयोजन सार्वनामिक सार्वनामिक / पश्च	तर यो हो, थियो
१११ र ११२	संयोजन सार्वनामिक	नै हो
११२ र ११३	संयोजन	पनि
११३ र ११४	सार्वनामिक	ऊ
११४ र ११५	सार्वनामिक संयोजन	हो, त्यो, यो त
११५ र ११६	सार्वनामिक संयोजन	के, पो, हो कि
११६ र ११७	संयोजन	तर
११७ र ११८	कालिक संयोजन पुनरावृत्ति	अहिल त छ

निर्दिष्ट तालिका अनुसार वा.स. ९६ र ९७ मा सार्वनामिक चार पटक र संयोज एक पटक प्रयोग भएको छ। वाक्य सङ्ख्या वा.स.९७ र ९८ मा संयोजन दुई पटक र सार्वनामिक एक पटक सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ। वा.स.९८ र ९९ मा सार्वनामिक र सार्वनामिक/पश्च सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ। वा.स.९९ र १०० मा सार्वनामिक दुई पटक र संयोजन एक पटक सम्बद्धक प्रयोग गरिएको छ। वा.स. १०० र १०१मा संयोजन तीन पटक र सार्वनामिक दुई पटक प्रयोग गरिएको छ। वा.स.१०१ र १०२ मा संयोजन तीन पटक र सार्वनामिक दुई पटक सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छ। वा.स.१०२ र १०३मा सार्वनामिक र संयोजन सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छ। वा.स.१०३ र १०४मा पुनरावृत्ति सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छ। वा.स.१०४ र १०५मा सार्वनामिक/पश्च र संयोजन

सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छ । वा.स.१०५ र १०६ मा संयोजन सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ । वा.स. १०६ र १०७ मा कुनै पनि सम्बद्धकको प्रयोग नभएको । वा.स. १०७ र १०८ मा सार्वनामिक र संयोजन सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ । वा.स. १०८ र १०९मा संयोजन दुई पटक, सार्वनामिक दुई पटक र पुनरावृत्ति एक पटक सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ । वा.स.१०९ र ११०मा कालिक, सावनामिक, संयोजन तीन पटक प्रयोग भएको छ । वा.स. ११० र १११मा संयोजन, सार्वनामिक र सार्वनामिक/पश्च दुई पटक सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छ । वा.स. १११ र ११२ मा संयोजन र सार्वनामिक/पश्च सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ । ११२ र ११३ मा संयोजन सम्बद्धक प्रयोग भएको छ । वा.स. ११३ र ११४मा सार्वनामिक सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ । वा.स. ११४ र ११५ मा सार्वनामिक तीन पटक र संयोजन एक पटक प्रयोग गरिएको छ । वा.स.११५ र ११६ मा सार्वनामिक तीन पटक र संयोजन एक पटक सम्बद्धक प्रयोग भएको छ । वा.स. ११६ र ११७ मा संयोजन सम्बद्धक प्रयोग भएको छ । वा.स. ११७ र ११८मा स्थानिक, संयोजन, पुनरावृत्ति सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ ।

४.२.१८ निर्दिष्ट कथाको अठारौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

निर्दिष्ट कथाको अठारौँ अनुच्छेदमा वाक्य सङ्ख्या ११९-१२९ सम्म जम्मा १० ओटा वाक्यहरू रहेका छन् । यी वाक्यहरूका बीचमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण तल गरिएको छ :

११९. पाँच सात दिनसम्म घुरहु महतोकहाँ सारा गाउँलेहरूले क्रमशः विचार पोखे, आलोचना मन्तव्य प्रकट गपरपे,प इज्जतमा दुःख अपमानको कुरा गर तर पनि घुरहुको कुनै चालचोल, फुर्ती, तत्परता नपाएर अब एक तबरले बिस्तारै सबै हतास हुन लागेका थिए ।

१२०. सबैको मनमा यो परिसकनै लाग्यो कि यसपाली मनोहरसित भिडन्त छ, घुरहुको केही लाग्दैन । हार्नुपर्ने डरले उनले केही बोल्दैनन् । तैपनि महतोको अभिसम्मको उदाहरणमा हारजितको कुनै लोभ स्पर्धा नभई विशुद्ध सेवा निसाफकै इतिहास भएकोले अव्यक्त मनश्चेतनामा घुरहुप्रतिको अवस्था सम्पूर्ण मृतप्रायः भएको थिएन ।

१२१. अन्ततः एक दिन गाउँमा पञ्चायत बोलाउने निधो भई छोड्यो ।

१२२. तर कुरो आयो पञ्चायत कहाँ बस्ने ?

१२३. घुरहु महतोकहाँ पञ्चायत जोर्न भएन, त्यहाँ कदाचित मनोहर आउने पनि होइन, अलगुवा भगडीया, उजुपिया नै भयो अरु सबै मनोहरका खतुका नै छन् ।
१२४. एउटै थियो उतराहेको घरको ओसारा ।
१२५. उसको घर पनि मनोहरको टोलमा छ, कहिलेकाहीं ऊ उनीकहाँ आएर बस्न पनि बस्छ ।
१२६. त्यहाँ मनोहर आएको बखत उतराहे महतोले त्यसलाई तमाखु खान बसाल्ने र यसै बखत एक जना, दुई जना गरी सबै त्यहीं पुग्ने ।
१२७. सबैभन्दा पछि अलगुवाले आएर पञ्चायतमा आफ्नो उजुरी चढाउने ।
१२८. यद्यपि पञ्चायत बस्ने कुनै दिन तोकिएको थिएन । तैपनि यो निश्चय त्यहाँ आएकाहरू बाहेक अरु कसैले थाहा पाउने गरी नफुटोस् भन्ने सक्त मनाही भयो ।
१२९. गाउँका पट्टाहरू खास गरी आइमाईहरूले थाहा पाउनै हुँदैन भन्ने सतर्कताको कुरा सबैले मानेका थिए ।

तालिका नं. १८

निर्दिष्ट कथाको अठारौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

वा.स.	सम्बद्धक	प्रयुक्त शब्द
११९२ र १२०	संयोजन, सार्वनामिक पुनरावृत्ति	तर, पनि, थिए यो, कि छ
१२० र १२१		
१२१ र १२२	संयोजन सार्वनामिक	तर कहाँ
१२२ र १२३	सार्वनामिक संयोजन पुनरावृत्ति	त्यहाँ, भयो पनि, नै छन्
१२३ र १२४	सार्वनामिक / पश्च	थियो
१२४ र १२५	संयोजन पुनरावृत्ति कालिक पुनरावृत्ति	पनि छ कहिले उनी, ऊ, उनीहरू

१२५ र १२६	सार्वनामिक संयोजन	कहाँ र
१२६ र १२७		
१२७ र १२८	सार्वनामिक	यो, त्यहाँ, भयो
१२८ र १२९	स्थानिक संयोजन	गाउँका थिए

निर्दिष्ट तालिका अनुसार वा.स. ११९ र १२० का बीचमा संयोजन तीन पटक, सार्वनामिक दुई पटक र पुनरावृत्ति एक पटक प्रयोग भएको छ। वा.स. १२० र १२१ मा कुनै पनि सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छैन। वा.स. १२१ र १२२ मा संयोजन र सार्वनामिक सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छ। वा.स. १२२ र १२३ का बीचमा सार्वनामिक दुई पटक, संयोजन दुई पटक र पुनरावृत्ति एक पटक गरिएको छ। वा.स. १२३ र १२४ का बीचमा सार्वनामिक/पश्च प्रयोग भएको छ। वा.स.१२४ र १२५का बीचमा संयोजन, पुनरावृत्ति, कालिक र सार्वनामिक तीन पटक प्रयोग गरिएको छ। वा.स. १२५ र १२६ का बीचमा सार्वनामिक र संयोजन सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छ। वा.स.१२६ र १२७ का बीचमा कुनै पनि सम्बद्धकको प्रयोग भएको छैन। वा.स.१२७ र १२८ का बीचमा सार्वनामिक तीन पटक प्रयोग गरिएको छ। वा.स.१२८ र १२९ का बीचमा स्थानिक र संयोजन सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छ।

यसरी वाक्यात्मक संरचनालाई परिपूर्णता प्रदान गर्न विभिन्न सम्बद्धकहरूको भाषिक जोर्नीका रूपमा प्रयोग भएका छन्।

४.२.१९ निर्दिष्ट कथाको उन्नाइसौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

निर्दिष्ट कथाको उन्नाइसौँ अनुच्छेदमा वाक्य सङ्ख्या १३०-१३७ सम्म जम्मा ७ ओटा वाक्यहरू रहेका छन्। यी वाक्यका बीचमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण तल गरिएको छ :

१३०. साँझ परिसकेको थियो।

१३१. उत्तराहेको घरअगाडिको कउडामा हरियो चना पोली उत्साहसाथ होरहा तयार गरिन लागेको थियो।

१३२. हरियो लसुन, खोर्सानी, नुनको चटनी एउटा अल्मुनियमको रिकापीमा तयार थियो, बरण्डामा जाजिम ओछ्याइएको थियो ।
१३३. यस फसलमा आज उत्तराहेकहाँ चनाको होरहा खाने आयोजना थियो ।
१३४. यसपालि उनको तलहियामा लागेको चना बाली हेर्ने बित्तिकै आँखा शीतल हुन्थे ।
१३५. एकातिर एउटा ठूलो कसौँडीमा गुड घोलि दुई जना उत्साही पट्टाहरूले रस पनि तयार गर्न लागेका थिए ।
१३६. चना होरहा खाई पचाउनलाई रस नभई हुँदैन ।
१३७. उत्तराहेको छोराले एक-एक गरी अगि नै सबैकहाँ गई बोलाएर आइसकेको र एक-एक गरी निम्त्याएकाहरू आउन पनि थालेका थिए ।

तालिका नं. १९

निर्दिष्ट कथाको उन्नाइसौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

वा.स.	सम्बद्धक	प्रयुक्त शब्द
१३० र १३१	सार्वनामिक	थियो
१३३१ र १३२	सार्वनामिक	थियो
१३२ र १३३	सार्वनामिक	थियो
१३३ र १३४		
१३४ र १३५	संयोजन	थिए, पनि
१३५ र १३६		
१३६ र १३७	संयोजन	नै, र, थिए, पनि

निर्दिष्ट तालिका अनुसार वा.स. १३० र १३१का बीचमा सार्वनामिक सम्बद्धक प्रयोग भएको छ । वा.स. १३१ र १३२ का बीचमा सार्वनामिक सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ । वा.स. १३२ र १३३ का बीचमा सार्वनामिक सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ । वा.स. १३३ र १३४का बीचमा कुनै पनि सम्बद्धकको प्रयोग भएको छैन । वा.स.१३४ र १३५ का बीचमा संयोजन सम्बद्धकलाई दुई पटक प्रयोग भएको छ । वा.स.१३५ र १३६ का बीचमा कुनै पनि सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छैन । वा.स.१३६ र १३७ का बीचमा संयोजन चार पटक प्रयोग गरिएको छ ।

प्रस्तुत अनुच्छेदमा प्रयोग भएका सम्बद्धकहरूले भाषिक जोर्नीको भूमिका निर्वाह गरी पाठकलाई अन्वितिपूर्ण बनाउन सहयोगको काम गरेका छन् ।

४.२.२० निर्दिष्ट कथाको बीसौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

निर्दिष्ट कथाको बीसौँ अनुच्छेद वाक्य सङ्ख्या १३८-१५२ सम्म जम्मा १५ ओटा वाक्य रहेका छन् :

१३८. पोलेको हरियो चना चपाउँदा मुखभरि उठेको बासको रस लिँदै बदरियाले भन्यो-
'काका ! लसुन, खुर्सानीको चटनीसित पेटभरि होरहा र एक गिलास रस पेटमा हुलेपछि स्वर्गको विञ्जन (व्यञ्जन) तुल्य हुन्छ ।'

१३९. यसपालि मेरा चना सप्रेनन् ।

१४०. केटाकेटी त्यसै रहने भए, अब त उतराहे काकाकै भरोसा छ ।

१४१. मनोहरले पनि हत्केलामा दलेर होरहाको भुस फ्याक्दै भने-'तलहिया खेत हेरेर त उतराहेले यसपालि रसमा पनि १० मनभन्दा कम्ती चना डेहेरीमा राख्ने छैनन् ।'

१४२. मनोहर महतो, तपाइको आशीष फलोस्, आफूसँगै निदाउनुस् न ।

१४३. उतराहेको भाग्य सुनको कलमले लेखेको होइन, चार मनभन्दा बढ्ता भयो भने धन्य ।

१४४. डाँठ मात्र हेरेर हुँदैन ।

१४५. हो, भुसाकुट्टी (एकनासे काटेर बनाइएको परालको भुसमा मिसाएउने) भुस प्रशस्त हुनेछ ।

१४६. पशुधनले आशीष दिन्छन्, यति मात्र ।'

१४७. मनोहर गम्म परे ।

१४८. धन र भाग्यको स्वीकृति गाउँमा उनकै छ ।

१४९. उत्साहका साथ भने-'होइन उतराहे ! घुरहु महतोको दाँतले काम दिनै छोड्यो कि उहाँलाई देखिन, बोलाएका छैनौ ?'

१५०. जाजिम छोडी छुन नहुने गरी बेग्लै एउटा मचियामा बसेको रसिदाले आफ्ना बधनुबाट एक घुट्टोको रस निकाल्यो र भन्यो-' घुरहु महतोको हाड दधिचिको हो यस उमेरमा पनि दाँत र आँखा तस्तै, ऊ हेर्नु होस् न आइ पनि पुगे ।'

१५१. काका ! बदरियाले घुरहु महतोलाई सम्बोधन गर्दै भन्यो-'होरहा त चिसै हुन आँटयो, अब यस उमेरमा पनि कति काम गर्नु ?'

१५२. कहिलेदेखि कुरिराखेका छौ ।

तालिका नं. २०

निर्दिष्ट कथाको बीसौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

वा.स.	सम्बद्धक	प्रयुक्त शब्द
१३८ र १३९	संयोजन	र
१३९ र १४०	संयोजन कालिक सार्वनामिक पुनरावृत्ति	भए अब त छ
१४० र १४१	संयोजन	पनि
१४१ र १४२	संयोजन	न
१४२ र १४३	संयोजन	भयो
१४३ र १४४		
१४४ र १४५	सार्वनामिक पुनरावृत्ति	हौ छ
१४५ र १४६	संयोजन	मात्र
१४६ र १४७		
१४७ र १४८	संयोजन पुनरावृत्ति	र छ
१४८ र १४९	सार्वनामिक स्थानिक	कि छ
१४९ र १५०	संयोजन सार्वनामिक	र, न ऊ, हो
१५० र १५१	सार्वनामिक कालिक संयोजन	तँ अब पनि
१५१ र १५२	कालिक	कहिलदेखि

प्रस्तुत तालिका अनुसार वा.स.१३८ र १३९ मा संयोजनको प्रयोग गरिएको छ । वा.स.१३९ र १४० मा संयोजन, कालिक, सार्वनामिक, पुनरावृत्ति सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छ । वा.स.१४० र १४१ मा संयोजन सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छ । वा.स.१४१ र १४२ मा संयोजन सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छ । वा.स.१४२ र १४३ मा सार्वनामिक सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छ । वा.स. १४३ र १४४ मा कुनै पनि सम्बद्धकको प्रयोग भएको छैन । वा.स.१४४ र १४५ मा सार्वनामिक र पुनरावृत्ति सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ । वा.स. १४५ र १४६ मा संयोजन सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छ । वा.स.१४६ र १४७ मा पनि कुनै सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छैन । वा.स. १४७ र १४८ मा संयोजन र पुनरावृत्ति सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ । वा.स.१४८ र १४९ मा संयोजन र पुनरावृत्ति सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ । वा.स. १४९ र १५० मा संयोजन, पुनरावृत्ति दुई-दुई पटक प्रयोग भएको छ । वा.स.१५० र १५१ मा सार्वनामिक, कालिक र संयोजनको प्रयोग भएको छ । वा.स.१५१ र १५२ मा कालिक सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छ ।

४.२.२१ निर्दिष्ट कथाको एक्काइसौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

निर्दिष्ट कथाको एक्काइसौँ अनुच्छेदमा वाक्य सङ्ख्या १५३-१५५सम्म जम्मा ३ ओटा वाक्य रहेका छन् :

१५३. बस्दै घरहुले भने-‘कामधाम त सिद्धियो, अब त हामी घर पो भयौँ, एक ठाउँमा फालिएका पडिरहने ।

१५४. अलि भगवान्को नाउँ लिइरहेको थिएँ ।

१५५. ढाड पनि दुखिरहेको छु, बुढ्याइँले छोयो ।

तालिका नं. २१

निर्दिष्ट कथाको एक्काइसौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

वा.स.	सम्बद्धक	प्रयुक्त शब्द
१५३ र १५४	संयोजन कालिक सार्वनामिक	त, थिए अब हामी
१५४ र १५५	संयोजन पुनरावृत्ति	पनि छु

प्रस्तुत तालिका अनुसार वा.स.१५३ र १५४ मा संयोजन, कालिक र सार्वनामिक सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छ । वा.स. १५४ र १५५ मा संयोजन र पुनरावृत्ति सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छ ।

४.२.२२ निर्दिष्ट कथाको बाइसौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

निर्दिष्ट कथाको बाइसौँ अनुच्छेदमा वाक्य सख्या १५६-१६०सम्म जम्मा ५ ओटा वाक्यहरू रहेका छन् :

१५६. बदरियाले होरहा रस अगाडि राख्यो ।

१५७. उतराहेले भन्यो-‘बद्री ! महतालाई होरहाको दाना नै सफा पारि दे न ।

१५८. तैले पछि खान वसे पनि त हुन्छ ।

१५९. तर घुरहुले मानेनन् ।

१६०. उनले यतिन्जेल एक मुठी दाना तयार पारिसकेका थिए ।

तालिका नम्बर २२

निर्दिष्ट कथाको बाइसौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

वा.स.	सम्बद्धक	प्रयुक्त शब्द
१५६ र १५७	संयोजन	नै, न
१५७ र १५८	संयोजन सार्वनामिक	पनि तँ
१५८ र १५९	संयोजन	तर
१५९ र १६०	सार्वनामिक संयोजन	उनले थिए

प्रस्तुत तालिका अनुसार वा.स.१५६ र १५७ मा संयोजन दुई पटक प्रयोग भएको छ । वा.स. १५७ र १५८ मा संयोजन र सार्वनामिक सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ । वा.स. १५८ र १५९ मा संयोजन प्रयोग भएको छ । वा.स.१५९ र १६० मा सार्वनामिक र संयोजन प्रयोग भएको छ ।

४.२.२३ निर्दिष्ट कथाको तेइसौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

निर्दिष्ट तेइसौँ अनुच्छेदमा १६१-१६३ सम्म जम्मा ३ ओटा वाक्यहरू रहेका छन् :

१६१. एक दिन संलग्नतापूर्वक सबै होरहा खान व्यस्त भए ।
१६२. यतिन्जेल उतराहेको छोराले घुरहुकहाँबाट उनको हुक्का बोकेर ल्यायो र त्यो देखासाथ बदरिया घुरहुकहाँ पनि हुक्का लिन दगुन्यो ।
१६३. होरहा सिद्धिएपछि सबैले रस लिए, गिलासहरू बटुलिए र अब तमाखु चल्थो तर एकाएक उपस्थित मण्डलीमा एउटा मौन हलचलले उकुसमुकुस गरेर स्पष्टै लक्ष गरियो ।

तालिका नं. २३

निर्दिष्ट कथाको तेइसौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

वा.स.	सम्बद्धक	प्रयुक्त शब्द
१६१ र १६२	संयोजन सार्वनामिक	भए, र,पनि उनको,त्यो
१६२ र १६३	संयोजन कालिक	थिए अब

प्रस्तुत तालिका अनुसार वा.स.१६१-१६२ मा संयोजन तीन पटक र सार्वनामिक दुई पटक प्रयोग भएको छ । वा.स. १६२ र १६३ मा संयोजन तीन पटक र कालिक एक पटक प्रयोग भएको छ ।

४.२.२४ निर्दिष्ट कथाको चौबीसौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

निर्दिष्ट कथामा चौबीसौँ अनुच्छेदमा वाक्य सख्या १६४-१६५सम्म जम्मा २ ओटा वाक्यहरू रहेका छन् :

१६४. कुरा के थियो भने कुन्ति कताबाट अलगुवा आएर बराम्दाको कुनामा उभियो र एकै छिन तयफवा आइपुगेर उत्तर कुनाको भुइँमा नै बसी ।

१६५ वातावरणमा उद्विग्न मुकता भरिइसकेको थियो र एक किसिमको सतर्कता जस्तो कुरो पनि सबैको जिउ र मनमा स्फुरित हुन लागेको थियो ।

तालिका नं. २४

निर्दिष्ट कथाको चौबीसौं अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

वा.स.	सम्बद्धक	प्रयुक्त शब्द
१६४ र १६५	सार्वनामिक संयोजन	के, थियो र, नै, पनि

प्रस्तुत तालिका अनुसार वा.स. १६४ र १६५मा सार्वनामिक दुई पटक र संयोजन तीन पटक प्रयोग भएको छ ।

४.२.२५ निर्दिष्ट कथाको पच्चीसौं अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

निर्दिष्ट कथामा पच्चीसौं अनुच्छेदमा वाक्य सख्या १६६ र १६७ सम्म २ ओटा वाक्यहरू रहेका छन्:

१६६. अन्त्यमा बदरियाले मौन भङ्ग गर्दै सुँकक-सुँकक गरिरहेको अलगुवासित भन्यो-

‘आइमाई जस्तो सुँकक-सुँकक के गरेको ?’

१६७. ‘भन्ने कुरा भने त भइहाल्छ नि ।’

तालिका नं. २५

निर्दिष्ट कथाको पच्चीसौं अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

वा.स.	सम्बद्धक	प्रयुक्त शब्द
१६६ र १६७	सार्वनामिक संयोजन	के, त नि

प्रस्तुत तालिका अनुसार वा.स. १६६ र १६७ मा सार्वनामिक दुई पटक र संयोजन एक पटक प्रयोग भएको छ ।

४.२.२६ निर्दिष्ट कथाको छब्बीसौं अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

निर्दिष्ट कथामा छब्बीसौं अनुच्छेदमा वाक्य सख्या १६८ र १६९ सम्म जम्मा २ ओटा वाक्य सख्यो रहेका छन् :

१६८. उत्तर तयफवाले दिई-‘ यहाँ सबै पञ्च बसेका छन्, आज सोनवा मनोहर दाइकहाँ बसिछ, भने भोलि मेरा र यहाँहरूका छोरी बहारीले पनि बाटो नसमाती कहाँ छोड्छन् र ?

१६९. यतिका दिन भइसक्यो, गाउँले यसको कुनै निधो गरेन, पञ्च, यो वाक्य हो ।

तालिका नं. २६

निर्दिष्ट कथाको छब्बीसौं अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

वा.स.	सम्बद्धक	प्रयुक्त शब्द
१६८ र १६९	सार्वनामिक पुनरावृत्ति स्थानिक संयोजन	यहाँ, कहाँ यो, हो, छन् आज, यहाँहरूका र, पनि

माथिको तालिकामा उल्लेख भए अनुसार वा.स.१६८ र १६९ मा सार्वनामिक चार पटक र पुनरावृत्ति एक पटक, स्थानिक दुई पटक र संयोजन दुई पटक प्रयोग गरिएकोछ ।

४.२.२७ निर्दिष्ट कथाको सत्ताइसौं अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

निर्दिष्ट कथामा सत्ताइसौं अनुच्छेदमा वाक्य सङ्ख्या १७० र १७५ सम्ममा जम्मा ६ ओटा सङ्ख्या रहेका छन् :

१७०. यतिकैमा हस्याफस्याड गर्दै मनोहरको पट्को छोरो पनि आइपुग्यो ।

१७१. उसले भरखर तयफवा र अलगुवा यतातिर आउन लागेको थाहा पाएको थियो ।

१७२. सोनवा उसको घरमा थिई । बाबुको शक्ति कम्ती छैन भन्ने उसको विश्वास थियो ।

१७३. साल, छ महिना विस्तारै सँगसँगै खेतमखलाको काम गर्दै माया बह्दै गयो भने उसलाई अपनाउन सकिन्छ र फेरि घर गृहस्थीको कम्ता सुख पाउँदैन भन्ने उसको अभ्यस्तरमा मुक लोभको प्रभाव परिसकेको थियो ।

१७४. सोनवा राम्री त कम्ती छैन ।

१७५. ठकुरी बाहुनकी छोरी जस्ती देखापर्छ, किसान, कर्मी कोहारकी स्वास्नी त उसलाई कसैले भन्नै सक्तैन ।

तालिका नं. २७

निर्दिष्ट कथाको सत्ताइसौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

वा.स.	सम्बद्धक	प्रयुक्त शब्द
१७० र १७१	संयोजन सार्वनामिक	पनि, र थियो
१७१ र १७२	सार्वनामिक	थियो
१७२ र १७३	पुनरावृत्ति संयोजन सार्वनामिक	छ र थियो
१७३ र १७४	सार्वनामिक	त
१७४ र १७५	सार्वनामिक	त

प्रस्तुत तालिका अनुसार वा.स. १७० र १७१ मा संयोजन दुई पटक र सार्वनामिक एक पटक प्रयोग भएको पाइन्छ। वा.स. १७१ र १७२ मा सार्वनामिक एक पटक प्रयोग भएको पाइन्छ। वा.स. १७२ र १७३ मा पुनरावृत्ति, संयोजन र सार्वनामिक सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ। वा.स. १७३ र १७४ मा पुनरावृत्ति, संयोजन र सार्वनामिक सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ। १७३ र १७४ मा सार्वनामिक सम्बद्धकको प्रयोग भएको पाइन्छ। वा.स. १७४ र १७५ मा सार्वनामिक सम्बद्धकको प्रयोग भएको पाइन्छ।

४.२.२८ निर्दिष्ट कथाको अट्ठाइसौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

निर्दिष्ट कथामा अट्ठाइसौँ अनुच्छेद १७६-१७८ सम्म जम्मा ३ ओटा वाक्य सङ्ख्या रहेका छन्:

१७६. तयफवाको कुरा सुनेर दई मिनेट जति वातावरण एकदम मौन भयो ।

१७७. अन्त्यमा खोकदै बढीले भन्यो- 'मनोहर काका ! अलगुवाको घर नै बिग्रन लाग्यो, बुहारी नै उसको छोरो हो, नत्र त्यस्तो गोज्याङ्गो छोरोको भरमा अलगुवालाई पहिले नै जोगी भइ सक्नु पर्थ्यो ।

१७८. तर अलगुवा, तँ पनि त उसलाई मनाउन गइनस्, बुहारी नै हो भने पनि उसलाई सम्झाएर बोलाउन गएको थिइस् ?'

तालिका नं. २८

निर्दिष्ट कथाको अट्ठाइसौं अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

वा.स.	सम्बद्धक	प्रयुक्त शब्द
१७६ र १७७	सार्वनामिक/पश्च	भयो
	संयोजन	नै
	सार्वनामिक	यो
१७७ र १७८	संयोजन	तर, पनि, नै
	सार्वनामिक	त, हो

तालिका अनुसार वा.स.१७६ र १७७ मा सार्वनामिक/पश्च र सार्वनामिक सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छ । वा.स. १७७ र १७८मा संयोजन तीन पटक र सार्वनामिक दुई पटक प्रयोग गरिएको छ ।

४.२.२९ निर्दिष्ट कथाको उनन्तीसौं अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

निर्दिष्ट कथामा उनन्तीसौं अनुच्छेदमा वाक्य सङ्ख्या १७९-१८२ सम्म जम्मा ४ आटा वाक्यहरू रहेका छन्:

१७९. आँशु पछ्दै अलगुवाले भन्यो-‘ बन्नी दाइ ! ठूला बढाले पनि विचार गर्नुपर्ने हो, ऊ महतोको घरमा गएकै बखत सम्झाइ, हप्काइ गरेर पठाउनु पर्ने थियो ।

१८०. तर बन्नी दाइ ! इज्जत त लुटियो, अब घरमा एक मुठी अन्न पनि आउने होइन ।

१८१. खेतखला उज्रिएरै जाने भए ।

१८२. बन्नी दाइ ! म बिग्रे, नासियो, अनि ऊ फेरि सुँक्क-सुँक्क गर्न थाल्यो ।

तालिका नं. २९

निर्दिष्ट कथाको उनन्तीसौं अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

वा.स.	सम्बद्धक	प्रयुक्त शब्द
१७९ र १८०	संयोजक	पनि, तर
	सार्वनामिक	हो, ऊ
	सार्वनामिक/पश्च	थियो
	कालिक	अब
१८० र १८१	संयोजन	भए
१८१ र १८२	सार्वनामिक	म, ऊ

तालिका अनुसार वा.स.१७९ र १८० मा संयोजन दुई पटक,सार्वनामिक दुई पटक, सार्वनामिक/पश्च एक पटक र कालिक एक पटक प्रयोग भएको छ। वा.स. १८१ र १८२ मा सार्वनामिक दुई पटक प्रयोग भएको छ।

४.२.३० निर्दिष्ट कथाको तीसौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

निर्दिष्ट कथामा तीसौँ अनुच्छेदमा वाक्य सङ्ख्या १८३-१८९सम्म जम्मा सात ओटा सङ्ख्या रहेका छन् :

१८३. मनोहर महतो अझ पनि चुप नै रहे ।

१८४. उनले कुनै उत्तर दिनुपर्ने प्रश्न नै आएन ।

१८५. घुरहु निष्पृह भावले सकोँ तानिरहेका थिए ।

१८६. ५-६ मिनेटसम्म वातावरण पुनः मौन रह्यो ।

१८७. अन्त्यमा साहसका साथ बदरीयाले नै

अर्कोतिर मुख फर्काएर भन्यो- 'मनोहर काका ! के को भन्भट, सोनवालाई पठाइदिनुहोस्, अलगुवा पनि तपाईंके शरणमा छ ।

१८८. उसको त छोरो भने पनि बहारी भने पनि सोनवा नै रहित, बाली भित्र्याउने ताउर (मिचो) को बखत आयो, अन्न सँगालिएन भने विचारा भोकै मारें छ ।

१८९. हटाउनुस् यो टण्टा, है मनोहर काका ! '

तालिका नं. ३०

निर्दिष्ट कथाको तीसौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

वा.स.	सम्बद्धक	प्रयुक्त शब्द
१८३ र १८४	संयोजन सार्वनामिक	पनि, नै उनले
१८४ र १८५	संयोजन	थिए
१८५ र १८६		
१८६ र १८७	संयोजन सार्वनामिक पुनरावृत्ति	नै,पनि के को छ
१८७ र १८८	पुनरावृत्त संयोजन संयोजन	छ पनि, नै त
१८८ र १८९	सार्वनामिक । पुनरावृत्त	के,को,हो जो, कसरी । है

तालिका अनुसार वा.स. १८३ र १८४मा संयोजन दुई पटक र सार्वनामिक एक पटक प्रयोग भएको छ। वा.स. १८४ र १८५ मा संयोजन सम्बद्धक प्रयोग भएको छ। वा.स. १८५ र १८६ मा सम्बद्धक शब्द प्रयोग भएको छैन। वा.स. १८६ र १८७ मा संयोजन दुई पटक, सार्वनामिक दुई पटक र पुनरावृत्त एक पटक सम्बद्धक भएको छ। वा.स. १८७ र १८८ मा सार्वनामिक तीन पटक, पुनरावृत्ति प्रयोग भएको छ। वा.स. १८८ र १८९ मा सार्वनामिक र पुनरावृत्ति सम्बद्धक प्रयोग भएको छ।

४.२.३१ निर्दिष्ट कथाको एकतीसौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

निर्दिष्ट कथाको एकतीसौँ अनुच्छेदमा वाक्य सङ्ख्या १९०-१९१ सम्म जम्मा दुई ओटा रहेका छन् :

१९०. 'कस्तो कुरा गर्छस् बदरिया !' हुक्का अलि पर सादैँ मनोहरले तन्केर भने-यो मजुर (मजदुर) के कुरा हो, कटाइ, रोपाइँ, निराइँमा साराले जो जो जहाँ पाए मजुरहरू तसल्ल गर्छन्, कसैको मजुर कसैले नछुटाउने र हानथाप नगर्ने संसारका गाउँलेहरूको चलन नै हो ।

१९१. कटाइको वखत, सोनवा मजुरी बसिछे, कसरी भन्छस् पठाई देऊ ।

तालिका नं. ३१

निर्दिष्ट कथाको एकतीसौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

वा.स.	सम्बद्धक	प्रयुक्त शब्द
१९० र १९१	सार्वनामिक संयोजन	यो,को, हो, जो, कसरी र, नै

तालिका अनुसार वा.स. १९० र १९१ मा सार्वनामिक पाँच पटक र संयोजन दुई पटक प्रयोग भएको पाइन्छ।

४.२.३२ निर्दिष्ट कथाको बत्तीसौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

उक्त कथाको बत्तीसौँ अनुच्छेदमा वाक्य सङ्ख्या जम्मा १९२-२०३ सम्म जम्मा १२ ओटा वाक्यहरू रहेका छन् :

१९२. कुरा अकाट्य थियो ।

१९३. ताउरको बखत कसैको कसैले तसल्ल भएको मजुर नफोर्ने, नहटाउने गाउँको चलन नै छ ।
१९४. कसैले बोल्नु पर्ने ठाउँ नै भएन ।
१९५. पञ्चहरूको मुठीबाट विवादग्रस्त विषय नै खुस्किएर जान लाग्यो ।
१९६. फेरिक सबै चुपचाप लागे, अब खाली महतोकाँ भर देखियो ।
१९७. उनी अभिसम्म केही बोलेका थिएनन् ।
१९८. तर अनिच्छा भए पनि घरहुले थाहा पाइसकेका थिए कि गाउँघरको इज्जतको यस प्रश्नमा उनी चुप रहेर काम चल्ने भएन ।
१९९. सको तान्दै भने- 'मनोहर भाइ ! सोनवा मजुर होइन, तपाईंकी हाम्री छोरी बेटी हो ।
२००. अलगुवाको आफ्नै बाली काट्नुपर्ने छ ।
२०१. उसले मजुरी गर्न पठाएको होइन, छोरी बुहारी नकच्चरी नभए सोनवालाई तपाईंकाँ जानुपर्ने कुरै थिएन ।
२०२. मेरा र तपाईंका पनि छोरी बुहारी छन्, यो विचार राख्नेप्यो ।
२०३. सोनवालाई पठाइ दिनोस् ।

तालिका नं. ३२

निर्दिष्ट कथाको बत्तीसौं अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

वा.स.	सम्बद्धक	प्रयुक्त शब्द
१८२ र १९३	सार्वनामिक / पश्च स्थानिक संयोजन पुनरावृत्ति	थियो गाउँको नै छ
१९३ र १९४	संयोजन	नै
१९४ र १९५	संयोजन	नै
१९५ र १९६	कालिक	ऋब
१९६ र १९७	सार्वनामिक	एनी
१९७ र १९८	संयोजन । सार्वनामिक	तर, पनि, थिए, भए, कि । उनी
१९८ र १९९	सार्वनामिक संयोजन	आफ्नै उनी

१९९ र २००	सार्वनामिक पुनरावृत्ति	आफ्नै छ
२०० र २०१	सार्वनामिक	उसले
२०१ र २०२	सार्वनामिक संयोजन पुनरावृत्ति	मेरा तपाईंका, यो र, पनि छन्
२०२ र २०३		

तालिका अनुसार वा.स.१९२ र १९३ मा सार्वनामिक/पश्च, स्थानिक, संयोजन र पुनरावृत्ति प्रयोग भएको पाइन्छ। वा.स. १९३ र १९४ मा संयोजन प्रयोग भएको पाइन्छ। वा.स.१९४ र १९५ मा संयोजन प्रयोग भएको पाइन्छ। वा.स. १९५ र १९६मा कालिक प्रयोग भएको पाइन्छ। वा.स.१९६ र १९७ मा सार्वनामिक प्रयोग भएको छ। वा.स. १९७ र १९८ मा संयोजन पाँच पटक र सार्वनामिक एक पटक साथै संयोजन एक पटक प्रयोग भएको पाइन्छ। वा.स.१९८ र १९९ मा सार्वनामिक तीन पटक र संयोजन एक पटक प्रयोग भएको पाइन्छ। वा.स. १९९ र २००मा सार्वनामिक र पुनरावृत्ति सम्बद्धकको प्रयोग भएको पाइन्छ। वा.स. २०० र २०१ मा सार्वनामिक सम्बद्धकको प्रयोग भएको पाइन्छ। वा.स. २०१ र २०२मा सार्वनामिक तीन पटक, संयोजन दुई पटक र पुनरावृत्ति एक पटक प्रयोग भएको पाइन्छ।

४.२.३३ निर्दिष्ट कथाको तेत्तीसौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

उक्त कथाका तेत्तीसौँ अनुच्छेदमा वाक्य सङ्ख्या २०४ र २०७ सम्म जम्मा चार ओटा वाक्य रहेका छन् :

२०४. हतारिँदै मनोहरको छोराले नै अगाडि सरेर भन्न थाल्यो-‘ काका, मुख नखुलाउनुस, कटाइको याम छ, सोनवा तपाईंकाहाँ नै गए पठाउनुहुन्थ्यो ।

२०५. मेरो त खस्रो कुरा हुन्छ ।

२०६. मकहाँ बेग्लै कोठामा बसे सोनवाको इज्जत जाने, तपाईंको घरभित्र बसे सबैको इज्जत रहने भन्ने कुनै द्यौताइ तपाईंकाँ निम्ति छैन ।

२०७. ‘चुप लाग् पाजी !’ छोरालाई हपाउँदै मनोहरले भने-‘घरहु दाइ ! कुरा ठीकै भो तर मकहाँ बसेर सोनवाको इज्जत जाने र तपाईंकाँ भए नजाने कुरा मैले बुझिँनँ ।’

तालिका नं. ३३

निर्दिष्ट कथाको तेत्तीसौं अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

वा.स.	सम्बद्धक	प्रयुक्त शब्द
२०४ र २०५	संयोजन पुनरावृत्ति सार्वनामिक	नै, गए छ मेरो, तपाईंकहाँ
२०५ र २०७६	सार्वनामिक संयोजन	तपाईंको, मकहाँ तर
२०६ र २०७	सार्वनामिक संयोजन	भो, मकहाँ, तपाईंकहाँ, मैले तर, र, भउ

तालिका अनुसार वा.स. २०४ र २०५मा संयोजन दुई पटक, पुनरावृत्ति एक पटक र सार्वनामिक तीन पटक सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ। वा.स. २०५ र २०६मा सार्वनामिक दुई पटक र संयोजन एक पटक प्रयोग भएको छ। वा.स. २०६ र २०७ मा सार्वनामिक चार पटक र संयोजन तीन पटक प्रयोग भएको छ।

४.२.३४ निर्दिष्ट कथाको चौँतीसौं अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

निर्दिष्ट कथाको चौँतीसौं अनुच्छेदमा वाक्य सङ्ख्या २०८-२१४ सम्म जम्मा ७ ओटा वाक्य रहेका छन् :

२०८. यो कुरा अवश्य घुर्नुको सर्वमान्यतामा चोट थियो ।

२०९. हो, त्यसैका लागि मनोहर आज उद्यत छन् ।

२१०. घुर्नुले पनि बुझे, अरु साराले पनि थाहा पाए ।

२११. तर तयफवा चुप लागेर बस्न सकेन ।

११२. उसले भनी- 'मनोहर दाइ ! कुरा नबढाउनु होस्, तपाईंका छोरा र तपाईंको पनि आँखा सोनवामाथि गडिरहेका अरुले नबुझे पनि हामी आइमाईले थाहा नपाउने होइनौं ।

२१३. ठूलो हुँदा अर्काको इज्जत नमान्ने अख्तियार कसैको हुँदैन ।

२१४. सोनवालाई पठाई नै दिनुपर्छ ।

तालिका नं. ३४

निर्दिष्ट कथाको चौँतीसौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

२०८ र २०९	सार्वनामिक सार्वनामिक/पश्च कालिक पुनरावृत्ति	यो, हो, थियो आज छन्
२०९ र २१०	संयोजन	पनि, पाए
२१० र २११	संयोजन	पनि, तर
२११ र २१२	सार्वनामिक संयोजन	उसले, तपाईंका, हामी र, पनि
११२ र ११३		
११३ र ११४	संयोजन	नै

तालिका अनुसार वा.स. २०८ र २०९मा सार्वनामिक एक पटक, सार्वनामिक/पश्च दुई पटक, कालिक एक र पुनरावृत्ति एक पटक सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छ। वा.स. २०९ र २१० मा संयोजन दुई पटक सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ। वा.स. २१० र २११ मा संयोजन सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ। वा.स. २११ र २१२ मा सार्वनामिक तीन पटक र संयोजन दुई पटक सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छ। वा.स. २१२ र २१३ मा कुनै पनि सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छैन। वा.स. २१३ र २१४ मा संयोजन सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ।

४.२.३५ निर्दिष्ट कथाको पैँतीसौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

निर्दिष्ट कथामा पौँतीसौँ अनुच्छेदमा वाक्य संख्या २१५-२३० सम्म जम्मा १६ वटा वाक्यहरू रहेको पाइन्छ :

२१५. “तैले भन्दैमा पठाइन्छ र ! बढी आइछस् इञ्जतवाली ! आफ्नो कुरा त पहिले हेर ।”

२१६. आँखा राता पाउँ मनोहरले भने ।

२१७. अब सधैँको टाउको गरम भयो ।

२१८. तयफवामाथि यो सोभ्रै आक्रमण थियो अझ ऊ आइमाई हो ! खालि अन्नधन्नको गर्मीले त त्यसरी गाउँको इज्जत नै नमान्न कहाँ पाइन्छ र ! तर उग्रतासाथ मनोहरसित कुरा गर्ने पनि कोही भएन ।
२१९. लगभग सबैलाई परिआएको बखत मनोहरकहाँ नै पुग्नु पथ्यो, भगडा गरेपछि कसले कुन मुख लिएर उनीकहाँ जाने ।
२२०. एउटा निर्बल, निरूपाय, विवश उद्वेग एकातिर थियो र अर्कोतिर सबैको हेठी भइरहेको बोधले साराको मानासिकतालाई जोडसित घचेटिरहेको थियो ।
२२१. घुरहु महतोको अनुभवी मनले पञ्चायतको तात्कालिक आवेग थाहा पाइसकेको थियो ।
२२२. उनले एक पटक चारैतिर नजर धुमाए, यतिन्जेल त्यस बराम्दामा र तल पनि गाउँका बुढापाका, प्रौढ, जवान र आइमाई, आमा, छोरी बुहारीहरू पनि धेरै आइपुगेका थिए ।
२२३. सबैको आँखा घुरहुमाथि नै थिए-कुनै निर्णयको खोजीमा, कुनै उपायको खोजीमा, कुनै परिहारको आशामा ।
२२४. धुरहुले भने- “मनोहर भाइ ! कुरा आज मजुर मजुरीको होइन, कुरा छोरी बुहारीको हो ।
२२५. जुन सोनण तपाईंकहाँ बसिन्छ, त्यो मजुरी गर्न आएकी होइन, पोइसँग भगडा गरी गएकी छ ।
२२६. भगडा लडाईं रोजिन्दै सबैकहाँ हुन्छ, छोरी बुहारी रिसाएर एक छिनका लागि घर छोड्ने धम्की देखाउँछन् ।
२२७. तर गाउँको चलन यही हो कि रिसाए आएकीलाई गृहस्थीहरूले सम्झाई बुझाई उसको घरमा लगी घरवालाहरूलाई पनि हपारी सुम्पन्छन् ।
२२८. यो मान मर्यादाको कुरा हो, दुवै पक्षको बडपवन र भलापन यसमा बाँच्छ, पलाउँछ ।
२२९. आज पनि त्यही कुरा आएको छ ।
२३०. गाउँमा अझसम्म चलिआएको कुरालाई यदि लत्याउनु हुन्छ भने तपाइले भन्नु पर्छ कि गाँउकी छोरी बुहारी वेश्या पुतरिया (नाच्ने) हुनु, भन्न सक्नु हुन्छ यी कुरा ...?

तालिका नं. ३५

निर्दिष्ट कथाको पैतीसौं अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

वा.सा	सम्बद्धक	प्रयुक्त शब्द
२१५ र २१६	सार्वनामिक संयोजन	तैले, आफ्नो र
२१६ र २१७	कालिक सार्वनामिक/पश्च	अब भयो
२१७ र २१८	सार्वनामिक संयोजन	यो, थियो, उ, हो, त कहाँ, नै, र, तर, पनि
२१८ र २१९	संयोजन सार्वनामिक	नै उनिकहाँ
२१९ र २२०	सार्वनामिक/पश्च संयोजन	थियो र
२२० र २२१	सार्वनामिक/पश्च	थियो
२२१ र २२२	सार्वनामिक संयोजन स्थानिक	उनले र पनि, थिए गाँउका
२२२ र २२३	संयोजन	नै थिए
२२३ र २२४	कालिक सार्वनामिक	आज हो
२२४ र २२५	सार्वनामिक पुनारावृत्ति	तपाईं कहाँ, त्यो छ
२२५ र २२६		
२२६ र २२७	संयोजन सार्वनामिक	तर, पनि, कि हो
२२७ र २२८	सार्वनामिक संयोजन	यो, हो, र
२२८ र २२९	कालिक संयोजन पुनारावृत्ति	आज,पनि, छ
२२९ र २३०	स्थानिक, सार्वनामिक,संयोजन	गाउँमा, यी, कि

तालिका अनुसार वा.स २१५-२१६ मा सार्वनामिक ती वटा र संयोजन एक पटक प्रयोग भएको छ। वा.स २१६ र २१७ मा कालिक र सार्वनामिक/पश्च, सम्बद्धक प्रयोग भएको छ। वा.स २१७ र २१८ मा सार्वनामिक छ, पटक र संयोजन चार पटक प्रयोग भएको छ। वा.स २१८ र २१९ मा संयोजन र सार्वनामिक सम्बद्धक प्रयोग भएको छ। वा.स २०१९ र २२० मा सार्वनामिक र संयोजन प्रयोग भएको छ। वा.स २२० र २२१ मा सार्वनामिक/पश्च सम्बद्धक प्रयोग भएको छ। वा.स २२१ र २२२ मा सार्वनामिक एक पटक, संयोजन तीन पटक र स्थानिक एक पटक सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ। वा.स २२२

र २२३ मा संयोजन दुई पटक सम्बद्धक प्रयोग भएको छ। वा.स २२३ र २२४ मा कालिक र सार्वनामिक सम्बद्धक प्रयोग भएको छ। वा.स.२२४ र २२५ मा सार्वनामिक दुईपटक र पुनरावृत्ति एक पटक सम्बद्धक प्रयोग भएको छ। वा.स २२५ र २२६ मा सम्बद्धकको प्रयोग भएको छैन। वा.स.२२६ र २२७ मा संयोजन तीन पटक र सार्वनामिक एक पटक प्रयोग भएको छ। वा.स.२२७ र २२८ मा सार्वनामिक दुई पटक र संयोजन एक पटक सम्बद्धक प्रयोग भएको छ। वा.स २२८ र २२९ मा कालिक, संयोजन र पुनरावृत्ति सम्बद्धक प्रयोग भएको छ। वा.स २२९ र २३० मा स्थानिक, सार्वनामिक र संयोजन सम्बद्धक प्रयोग भएको छ।

४.२.३६ निर्दिष्ट कथाको छत्तीसौं अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

निर्दिष्ट कथाको छत्तीसौं अनुच्छेदमा वाक्य सङ्ख्या २३१-२३३ सम्म जम्मा ३ वटा वाक्यहरू रहेका छन् :

२३१. प्रश्न निर्णायक थियो र यसले गाँउलेहरूमा मर्यादा बोध यसरी जाग्रत भएर आयो कि उस बखत एक छिनलाई तात्कालिक रूपमा मनोहरको गाउँमाथिको महाजनी प्रभाव कुन्नि कता लोप भएर गयो।
२३२. मनोहर पनि हच्चियो नै ! तर उसका स्पर्धाले सहारा दियो, उसले पनि चारैतिर नजर घुमायो : धेरै जसो उसका खतुका नै थिए र व्यवहारिक जीवनमा उसमाथि आश्रित।
२३३. बनियापनको सन्तानले आँखा खोल्थ्यो, मनोहरले दुई टुक्रा कुरा भने-“धुरहु महतो ! कटाइको ताउर छ, सोनवा म कहाँ मजुर बसि, सकी, कथनी नसकुन्जेल उसलाई मैले छोड्ने कुरा नै छैन।”

तालिका नं. ३६

निर्दिष्ट कथाको छत्तीसौं अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

वा.स	सम्बद्धक	प्रयुक्त शब्द
२३१ र २३२	सार्वनामिक/पश्च सार्वनामिक संयोजन	थियो गयो, उसका र, तर, पनि, नै, थिए कि
२३२ र २३३	पुनरावृत्ति सार्वनामिक संयोजन	छ मकहाँ, उसलाई, मैले नै

तालिका अनुसार वा.स २३१ र २३२ मा सार्वनामिक/पश्च एक पटक, सार्वनामिक दुई पटक, संयोजन छ पटक सम्बद्धक प्रयोग भएको छ। वा.स. २३२ र २३३ मा पुनरावृत्ति, सार्वनामिक तीन पटक र संयोजन एक पटक सम्बद्धक प्रयोग भएको छ।

४.२.३७ निर्दिष्ट कथाको सैतीसौं अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

निर्दिष्ट कथामा सैतीसौं अनुच्छेदमा वाक्य सङ्ख्या २३४-२३६ सम्ममा जम्मा ३ वटा वाक्य रहेको छन् :

२३४. मनोहरको यस स्थितिमा पनि त्यस्तो दृढताको कुराले एक पटक पुनः उसको महाजनी तागतको सम्भना वातावरणमा आएर गाँउको तत्कालिक सम्मान बोध अलि शिधिल जस्तो हुन लागेको प्रस्टै देखियो तर घुरहुको दृष्टि यतातिर थिएन ।

२३५. त्यस गाउँले किसानमा उनको सहज प्रकृति नै अब उद्वेलित थियो ।

२३६. घुरहुले भने-“सोनवालाई मजुर बाहेक अरु केही पनि नदेख्ने त मनोहर भाइ ?”

तालिका नं. ३७

निर्दिष्ट कथाको सैतीसौं अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

वा.स	सम्बद्धक	प्रयुक्त शब्द
२३४ र २३५	संयोजन	पनि, तर, नै
	स्थानीक सार्वनामिक/पश्च कालिक	गाउँले थियो अब
२३५ र २३६	संयोजन सार्वनामिक	पनि त

तालिका अनुसार वा.स २३४ र २३५ मा संयोजन तीन पटक स्थानिक एक पटक सम्बद्धक प्रयोग भएको छ। वा.स २३५ र २३६ मा संयोजन र सार्वनामिक सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ।

४.२.३८ निर्दिष्ट कथाको अठ्तीसौं अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

निर्दिष्ट कथामा अठ्तीसौं अनुच्छेदमा वाक्य सङ्ख्या २३७-२४२ मा ६ ओटा वाक्य सङ्ख्या रहेका छन् :

२३७. “अरु देख्ने कुरै के छ र ! काम गर्छे खान्छे ।

२३८. छुट्ने बखत १०-२० रुपियाँ पनि उसको हातमा हुन्छ ।”

२३९. “तब सोनवा तपाईकी छोरी बुहारी होइन ?”

२४०. “कामको बखत मजुर, नत्र छोरी बुहारी गाँउभरिकै त हो नि !” “तपाईलाई मजुर मात्र चाहियो, होइन ?”

२४१. “हो !”

२४२. मनोहरको निश्चित उत्तर थियो ।

तालिका नं. ३८

निर्दिष्ट कथाको अर्हतीसौ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

वा.स	सम्बद्धक	प्रयुक्त शब्द
२३७ र २३८	सार्वनामिक पुनरावृत्ति संयोजन	के, उसको छ र, पनि
२३८ र २३९	कालिक सार्वनामिक	तब तपाईकी
२३९ र २४०	सार्वनामिक संयोजन	त, हो, तपाईलाई नि
२४० र २४१	सार्वनामिक	हो
२४१ र २४२	सार्वनामिक/पश्च	थियो

तालिका अनुसार वा स २३७ र २३८ मा सार्वनामिक दुई पटक, पुनरावृत्ति एक पटक, संयोजन दुई पटक सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ । वा.स २३८ र २३९ मा कालिक र सार्वनामिक सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ । वा.स २३९ र २४० मा सार्वनामिक तीन पटक र संयोजन एक पटक सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ । वा.स २४० र २४१ मा सार्वनामिक सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ । वा.स २४१ र २४२ मा सार्वनामिक/पश्च सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ ।

४.२.३९ निर्दिष्ट कथाको उनन्वालीसौं अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

निर्दिष्ट कथामा उनन्वालीसौं अनुच्छेदमा वाक्य सङ्ख्या २४३-२५४ सम्म जम्मा १२ ओटा वाक्य सङ्ख्या रहेको छन् :

२४३. “त्यस्तो भए एकछिन पर्खनुस् म मजुर ल्याइ दिन्छु ।
२४४. पञ्च भाइहरू पनि बसि राख्नु, मेरो बिन्ती छ, म अहिल्यै आएँ ।”
२४५. यति भन्दै महतो उठे ।
२४६. सबै अवाक थिए, बुझ्नै सकेनन्, घुरह कता के गर्न जान लागेका छन् ।
२४७. घुरहु लम्कँदै आफ्ना घरतिर पुगे र सरासर घरमा पसी, रतिया....भनी कराए ।
२४८. महतिनी हतपताउँदै “के हो, के भयो” भन्दै अगाडि उभिइन् ।
२४९. तर घुरहु पुनः कराए-“छोरी, रतिया, यता आइज बेटी ।”
२५०. बारीमा रहेकी ‘रतिया’ पनि आई, उसका हतमा माटाले मुछिएका थिए ।
२५१. केही काम गर्न लागेकी छोडेर ढगरेकी थिई ।
२५२. हेर्ने बित्तिकै घुरहुले छोरीको हात समाती तान्दै बाहिर लान खोजे ।
२५३. महतिनी हतारिदै भन्न लागिन्- “यो के गरेको, त्यो अर्काको बुहारी हो, चार दिनलाई माइत आउँदैमा त्यसको इज्जत बिर्सन पाइन्छ र ! कहाँ जान लागेको ! के बहुलाउनु भएको हो ?”
२५४. तर महतिनीको कुरा घुरहुका कानमा नै पुग्नु पाएन, उनी छोरीलाई तान्दै बाहिर निस्किसकेका थिए ।

तालिका नं. ३९

निर्दिष्ट कथाको उनन्वालीसौं अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

वा.स	सम्बद्धक	प्रयुक्त शब्द
२४३ र २४४	सार्वनामिक संयोजन पुनरावृत्ति	म मेरो पनि, आए छ
२४४ र २४५	-	-
२४५ र २४६	सार्वनामिक संयोजन पुनरावृत्ति	के थिए छन्

२४६ र २४७	संयोजन सार्वनामिक	र आफ्ना
२४७ र २४८	सार्वनामिक	के, हो
२४८ र २४९	संयोजन	तर
२४९ र २५०	संयोजन सार्वनामिक	पनि, थिए उसका
२५० र २५१	-	-
२५१ र २५२	-	-
२५२ र २५३	सार्वनामिक संयोजन	यो, के, त्यो, हो र
२५३ र २५४	संयोजन सार्वनामिक	तर, नै, थिए उनी

तालिका अनुसार वा.स. २४३ र २४४ मा सार्वनामिक दुई पटक, संयोजन दुई र पुनरावृत्ति एक पटक सम्बद्धकको प्रयोग भएको पाहिन्छ। वा.स २४४ र २४५ मा सम्बद्धक प्रयोग भएको छैन। वा.स. २४५ र २४६ मा सार्वनामिक, संयोजन र पुनरावृत्ति सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ। वा.स. २४६ र २४७ मा संयोजन र सार्वनामिक दुई पटक सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ। वा.स २४८ र २४९ मा संयोजन सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ। वा.स २४९ र २५० मा संयोजन दुई पटक र सार्वनामिक एक पटक प्रयोग भएको छ। वा.स २५० र २५१ मा सम्बद्धकको प्रयोग भएको छैन। २५१ र २५२ मा सम्बद्धकको प्रयोग भएको छैन। वा.स २५२ र २५३ मा सार्वनामिक चार पटक र संयोजन एक पटक प्रयोग भएको छ। वा.स. २५३ र २५४ मा संयोजन चार पटक र सार्वनामिक एक पटक सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ।

४.२.४० निर्दिष्ट कथाको चालिसौं अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

निर्दिष्ट कथामा चालिसौं अनुच्छेदमा वाक्य सङ्ख्या २५५-२६४ मा १० वटा वाक्यहरू रहेका छन् :

२५५. छिनभरिमा नै उतराहेको घरको बराम्दामुनि छोरीको हात समाति राखेका धुरहु आई उभिए ! बुबा छोरीलाई यसरी उभिएको देखेर पञ्चायतमा कुनै अनिश्चित अकल्पनीयताको लहर दगुच्यो, कुन्नि कस्तो आशङ्का सबैमा व्याप्त भयो ।
२५६. वातावरण राकदम निर्वाक थियो ।
२५७. धुरहुले बराम्दामुनि उभिएर भने-“मनोहर भाइ ! तपाईंलाई मजुर चाहियो, मलाई गाउँकी छोरी बुहारी प्यार छन् ।
२५८. मेरी छोरी यो ‘रतिया’ अर्को गाउँकी बुहारी भइसकेकी छ ।
२५९. अहिले माइत आएकी म यसको हेरचाह गर्ने मात्र हुँ ।
२६०. यो खालि मकहाँ राखिएको नासो मात्र हो ।
२६१. जसरी मकहाँ यो रहन्थी, त्यस्तै तपाईंकहाँ पनि रहन सक्छे ।
२६२. यसको बिहा गर्दा तपाईं र तपाईंकी महतिनी बुहारीले पनि यसका खुट्टा धोई पुजेर गोड्धुवा, दक्षिणा चढाउनु भएकै हो ।
२६३. यो नासो तपाईंकहाँ छोड्न मलाई कुनै शङ्का छैन ।
२६४. सोनवालाई पठाइदिनोस् रतियाले तपाईंको मजुरी गरी, कटानी सिध्याइसकेपछि मात्र यसलाई सम्धीकहाँ बिदा गरी पठाउने छु ।”

तालिका नं. ४०

निर्दिष्ट कथाको चालिसौं अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

वा.स	सम्बद्धक	प्रयुक्त शब्द
२५५ र २५६	संयोजन सार्वनामिक सार्वनामिक/पश्च	नै यसरी थियो
२५६ र २५७	सार्वनामिक पुनरावृत्ति	तपाईंलाई, मलाई छन्
२५७ र २५८	सार्वनामिक पुनरावृत्ति	यो छ
२५८ र २५९	कालिक सार्वनामिक	अहिले म
२५९ र २६०	सार्वनामिक	यो, मकहाँ, हो

२६० र २६१	सार्वनामिक संयोजन	जसरी, यकहाँ, यो, हो, तपाइकहाँ पनि
२६१ र २६२	सार्वनामिक संयोजन	तपाई, हो र, पनि
२६२ र २६३	सार्वनामिक	यो, तपाई कहाँ, मलाई
२६३ र २६४	सार्वनामिक	तपाईको

तालिका अनुसार वा.स. २५५ र २५६ मा संयोजन एक पटक र सार्वनामिक तीन पटक सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ। वा.स. २५६ र २५७ मा सार्वनामिक दुई पटक र पुनरावृत्ति एक पटक सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ। वा.स. २५७ र २५८ मा सार्वनामिक र पुनरावृत्ति सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ। वा.स. २५८ र २५९ मा कालिक र सार्वनामिक सम्बद्धक प्रयोग भएको छ। वा.स. २५९ र २६० मा सार्वनामिक सम्बद्धक प्रयोग भएको छ। वा.स. २६० र २६१ मा सार्वनामिक पाँच पटक र संयोजन एक पटक सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ। वा.स. २६१ र २६२ मा सार्वनामिक र संयोजन दुई-दुई पटक सम्बद्धक प्रयोग भएको छ। वा.स. २६२ र २६३ मा सार्वनामिक तीन पटक सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ। वा.स. २६३ र २६४ मा सार्वनामिक सम्बद्धकको प्रयोग भएको छ।

४.२.४१ निर्दिष्ट कथाको एकचालीसौं अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

यस कथामा एकचालीसौं अनुच्छेदमा वाक्य सङ्ख्या २६५-२९२ सम्मा जम्मा २८ वटा वाक्यहरू रहेका छन्।

२६५. निस्पृहको टाउको सर्वत्र ठाडो रहे भैं उन्नत भएका घरहु त्यति भनेर तलै उभिरहे।

२६६. पञ्चायतको वातावरण यस बखत मानिसको त्यस्तै अन्तर्वेदनाले व्याप्त थियो, जसमा संसारको कुनै पनि अफ्यारेपनाले कुनै अवरोध पनि सक्तैन, बाटो छेक्न सक्तैन।

२६७. साराका अनुसार तमिस्रएर गएका थिए, साराको चेतना यस बखत मर्यादाको उच्च स्तरीय प्रभावले व्याप्त भएको थियो।

२६८. तर मनोहर पनि कम्ती खेलाडी थिएनन्।

२६९. नैतिकताप्रति आफ्नो मर्यादाको दाउ थापी घरहुले पाउन खोजेको श्रद्धाको बाजी त्यसै कहाँ जित्न पाइन्छ र।

२७०. मनोहर यसरी पछारिने होइनन्।

२७१. दीर्घकालीन अनुभव शीलताले मनोहरको त्वरित् बुद्धिलाई घच्चच्यायो र तुरुन्तै एउटा निर्णयमा पुगी उनले उठेर जाजिममा परिरहेको आफ्नो गम्छा दुई पटक फड्कारे र काँधमा राख्दै भने- “घुरहु दाइ ! तपाईको छोरो बाँचोस् ।
२७२. पैले मजुरको सट्टा मजुर पाँऊ ।
२७३. पञ्चहरू ! अब आफ्नो घरमा जानेस्, सोनवा अहिले अलगुवाकहाँ पुग्छे, पञ्चायत सिद्धियो ।”
२७४. बराम्दाबाट ओर्लदै उनले भने-“बेटी रतिया, आइज मकहाँ ।
२७५. तेरो बाबुले तँलाई मकहाँ मजुर बसालेका छन् ।
२७६. बौलाही, हिँड मैले आफ्नो मजुरलाई घुरहुभन्दा कम्ती खान दिने होइन अनि मनोहर कतै तिर नहेरी आफ्नो घरतिर बढे ।
२७७. हाँस्तै रतिया पनि उनको पछि लागी ।
२७८. छिनभरिमा नै यो घटना घटित भयो, कसैले निधो नै गर्न सकेन कि यो के भइ रहेको छ, गाउँका यी दुई ठुला वडाहरूले के गर्न लगेका छन् ।
२७९. सारा किंकर्तव्य विमूढ थिए ।
२८०. मनोहर गइसकेपछि धुरहु पनि आफ्नो घरतिर लागे र एउटा अनिश्चित अनिर्णित मानसिकताका साथ त्यहाँ बसेकाहरूले पनि एकेक गरी आफ्नो-आफ्नो घरतिरको लागे ।
२८१. यद्यपि तिनीहरू भित्रको उद्विग्नता अभि शान्त भएको थिएन ।
२८२. रतिया मनोहरकहाँ नै बस्न थाली ।
२८३. सबैले यो पनि देखे कि महतिनीले आफूसँगै उसलाई खेतखलामा परिआएको काममा लान्थिन् र गाउँका कसैले पनि रतियासँग कुरा गर्ने मौका नै पाउँदैनथ्यो ।
२८४. कुन्नि कुन सर्तकताले हो रतियालाई महतिनीले एक छिन पनि नजर ओत गर्दैनथिन् ।
२८५. तयफवाले कताबाट थाहा पाएको हो, गाउँमा यो कुरा पनि फिँजाई कि रतियालाई महतिनीले आफूसँग खुडाउने र सुताउने पनि गर्थिन् ।
२८६. गाउँको उद्विग्नता यही मौनताभित्रै उकुसमुकुस गरिरहेको थियो, कुनै बाटो पाइँदैनथ्यो कि मानिसको मनभित्रको उद्वेलन निस्कोस्, आफ्नो सहायता प्राप्त गरोस् ।

२८७. गाँउवालाले निधो नै गर्न सकेनन् कि रतियालाई मनोहर महतोले साँच्चिकै मजुरी गराएर छोड्ने हुन अथवा के गर्ने हुन् ।
२८८. यता घुरहु महतो सधैं घोरिई नै बसि रहन्थे ।
२८९. उनीसित कसैले रतियाको कुरा उठाउने साहस पनि गर्दैनथ्यो, भय थियो, यस्तो कुराबाट महतोलाई सहिनसक्नु पिर पर्दछ कि ?
२९०. घटनाजन्य उद्विग्नता खप्न नसकेर गरिब अलगुवाले सबैतिर बिस्तारै भन्न थाल्यो -
“हेर म अधर्मीले गर्दा यो कुन पाप भइरहेको छ, रतियालाई नै मजुरी बस्नु पर्ने हो भने सोनवलाई नै मनोहरको काम गर्न लगाइदिनुप्यो, मर्नु परे बरु म भोकै मरूँला, तर यहाँ पनि दरिद्रता भोग्नु र परलेकमा पनि यस पापको नरक भोग कसरी खपूँला.....”
इत्यादि ।
२९१. तर गाउँले मानसिकताले यसमा भन्न अपमानको बोध लिने गरी अलगुवाको आन्तरिक हाहाकारको कुनै ढुङ्गो नै लाग्न सक्तैनथ्यो ।
२९२. ऊ पिवश भउ छटपटाइ मात्र रहन्थ्यो ।

तालिका नं. ४१

निर्दिष्ट कथाको एकचालीसौं अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

वा.स.	सम्बद्धक	प्रयुक्त शब्द
२६५ र २६६	निपात सार्वनामिक/पश्च संयोजन	भै थियो पनि
२६६ र २६७	संयोजन सार्वनामिक/पश्च	थिए थियो
२६७ र २६८	संयोजन	तर, पनि
२६८ र २६९	सार्वनामिक संयोजन	आफ्नो र
२६९ र २७०	सार्वनामिक	यसरी
२७० र २७१	संयोजन सार्वनामिक	र उनले, तपाईंको
२७१ र २७२	सार्वनामिक	मैले

२७२ र २७३	कालिक सार्वनामिक	अब, अहिले आफ्नो
२७३ र २७४	सार्वनामिक	उनले, मकहाँ
२७४ र २७५	सार्वनामिक पुनारावृत्ति	तेरो, तलाई, महाँ छन्
२७५ र २७६	सार्वनामिक	मैले, आफ्नो
२७६ र २७७	संयोजन सार्वनामिक पुनारावृत्ति	नै, कि यो, भयो, के छ, छन्
२७८ र २७९	संयोजन	थिए
२७९ र २८०	संयोजन सार्वनामिक	पनि, तर आफ्नो, त्यहाँ
२८० र २८१	-	-
२८१ र २८२	संयोजन	नै
२८२ र २८३	सार्वनामिक संयोजन	यो, उसलाई पनि, कि, र, नै
२८३ र २८४	सार्वनामिक	हो
२८४ र २८५	सार्वनामिक संयोजन	हो, यो पनि, कि, र
२७५ र २७६	सार्वनामिक/पश्च सार्वनामिक	थियो आफ्नो
२८६ र २८७	संयोजन सार्वनामिक	नै, कि के
२८७ र २८८	संयोजन	नै
२८८ र २८९	सार्वनामिक संयोजन	उनीसित, भयो पनि, कि

२८९ र २९०	सार्वनामिक पुनरावृत्ति संयोजन	म, हो, यहाँ छ नै, तर, पनि, र
२९० र २९१	संयोजन	तर, नै
२९१ र २९२	सार्वनामिक	ए

तालिका अनुसार वा.स. २६५-२६६ मा निपात एक पटक, सार्वनामिक/पश्च एक पटक र संयोजन एक पटक प्रयोग भएको छ। वा.स. २६६ र २६७ मा संयोजन र सार्वनामिक प्रयोग भएको छ। वा.स २६७ र २६८ मा संयोजन दुई पटक प्रयोग भएको छ। वा.स २६८ र २६९ मा सार्वनामिक र संयोजन प्रयोग भएको छ। वा.स २६९ र २७० मा सार्वनामिक प्रयोग भएको छ। वा.स २७० र २७१ मा संयोजन एक पटक र सार्वनामिक दुई पटक प्रयोग भएको छ। वा.स २७१ र २७२ मा सार्वनामिक प्रयोग भएको छ। वा.स २७२ र २७३ मा कालिक दुई पटक र सार्वनामिक एक पटक प्रयोग भएको छ। वा.स २७३ र २७४ मा सार्वनामिक दुई पटक प्रयोग भएको छ। वा.स २७४ र २७५ मा सार्वनामिक तीनपटक र पुनरावृत्ति एक पटक प्रयोग भएको छ। वा.स २७५ र २७६ मा सार्वनामिक दुई पटक प्रयोग भएको छ। वा.स २७६ र २७७ मा संयोजन र सार्वनामिक प्रयोग भएको छ। वा.स २७७ र २७८ मा संयोजन दुई पटक सार्वनामिक तीन पटक र पुनरावृत्ति दुई पटक प्रयोग भएको छ। वा.स. २७८ र २७९ मा संयोजन एक पटक प्रयोग भएको छ। वा.स २७९ र २८० मा संयोजन दुई पटक र सार्वनामिकमा दुई पटक प्रयोग भएको छ। वा.स २८० र २८१ मा सम्बद्धको प्रयोग भएको छैन। वा.स २८१ र २८२ मा संयोजन प्रयोग भएको छ। वा.स २८२ र २८३ मा सार्वनामिक दुई पटक र संयोजन चार पटक प्रयोग भएको छ। वा.स २८३ र २८४ मा सार्वनामिक र संयोजन प्रयोग भएको छ। वा.स २८४ र २८५ मा सार्वनामिक दुई पटक र संयोजन तीन पटक प्रयोग भएको छ। वा.स २८५ र २८६ मा सार्वनामिक/पश्च र सार्वनामिक दुई पटक प्रयोग भएको छ। वा.स २८६ र २८७ मा संयोजन दुई पटक र सार्वनामिक एक पटक प्रयोग भएको छ। वा.स २८७ र २८८ मा संयोजन प्रयोग भएको छ। वा.स २८८ र २८९ मा सार्वनामिक दुई पटक र संयोजन दुई पटक प्रयोग भएको छ। वा.स. २८९ र २९० मा सार्वनामिक तीन पटक, पुनरावृत्ति एक पटक र संयोजन तीन पटक प्रयोग भएको छ। वा.स २९० र २९१ मा संयोजन दुई पटक प्रयोग भएको छ। वा.स. २९१ र २९२ मा सार्वनामिक प्रयोग भएको छ।

४.२.४२ निर्दिष्ट कथाको बयालीसौं अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

निर्दिष्ट कथामा बयालीसौं अनुच्छेदमा वाक्य सङ्ख्या २९३-३०७ सम्म जम्मा १५ ओटा वाक्य सङ्ख्या रहेको छन् :

२९३. मूकता, क्रोध विवशताको यो अन्तर सङ्घर्षले सीमा छोड्ने आँटेको थियो कि घटनाको लगभग १५ दिनपछि रतियाका ससुरा गाउँमा बुहारी लिन भनी आएको सबैले थाहा पाए ।
२९४. फेरी तुरुन्तै समय अनुसार तयफवाले यो खबर पनि फिजाई कि गाउँ बाहिरै मनोहरले रतियाको ससुरालाई भेटी आफ्नो घरमा लागी बसालेका छन् र भरमगदुर, खरखतिर, मान सम्मान, सेवा सुसार पनि गर्दै छन् ।
२९५. खबर पाएर घुरहु महतोको मुख भन् कालो भयो, घरमा उनकी महतिनी भने जोरसित कराएर त होइन, तर भित्रभित्रै सुँक्क-सुँक्क रुन थालिन् ।
२९६. बिचरीको निर्बल प्राण मुटु नै फुटालेर निस्कने जोर गर्न थाले पनि निस्कन पाउँदैनथ्यो ।
२९७. दुई दिन यसरी नै बित्यो र तेस्रो दिन बिहानै गाउँलेहरूले देखे यनोहरूकहाँ घरको बाहिर चोकमा चार, पाँच जोर रातो, पेहँलो रङ्गको र मुख कहतारोले छोपी चामलको गिलो पिठोले टाँसी बन्द गरिएका ध्याम्पाहरू राखिएका छन् ।
२९८. घरको मूल ढोकाबाट छिन-छिनमा मानिस, केटाकेटीहरूको बाहिर भित्र गर्ने लगातार क्रमले, त्यस घरमा केही हुन लागेको छ कि भन्ने हडबड, हतारोपना तत्परता इत्यादिको बोध पनि गाउँलेहरूले गरे, तर सारा स्तब्ध थिए ।
२९९. अन्ततः घाम निस्केको एक घण्टापछि नै सबैमा यो प्रकट नभइ रहने कि रतियाको बिदाइ मनोहर महतोले नै गर्न थालेका छन् ।
३००. गाउँमा एक छिनदेखि लिएर अर्को छेउसम्म, एकाएक त्राणको वेगवान् लहर दगुरे भै भयो ।
३०१. कल्मष, क्लेश, कटुता छिन् भरिमा नै कुन्नि कता बिलाएर गई गोटिहवा गाउँले मानौं एक युगपछि आफ्नो गाउँले सहजता पाउन गयो ।

३०२. अब कसैले पनि मन थाम्न सकेनन् र छिन भरिमा नै गाउँका बुढा, जवान, केटाकेटी, सासु बुहारी, छोरीबेटी सबैको मनोहरको आँगनमा भेला हुन गयो ।
३०३. हर्षको त्यस अनौठो प्रणाहभिन्न अन्तमा गाउँलेहरूले यो पनि देखे-बिहा बिदाइमा दिइने दाइजो जस्तै कैयौं वटा चिप्ला रेसमी सारी, राता पहेंला चोला र अन्न तथा मिठाईले भरेका ४-५ जोर ध्याम्पा समेत पछि-पछि लाएर रतियालाई लिई मनोहरकी स्वास्नी महतिनी घरबाट बाहिर निस्कन् ।
३०४. चलन अनुसार सम्धी पुऱ्याउन मनोहर पनि गाउँ बाहिरसम्म गए ।
३०५. क्रमशः यो भीड अर्को गाउँको सिमानासम्म पुगेर अड्यो र छुट्टिने बखत त्यहीं बाटामै एक छिनसम्म छोरीबेटीको बिदाइका बखत हुने केही करुण शिष्टाचार र आँसुको आदान प्रदान पनि भए ।
३०६. तर यस क्रममा अनावश्यक रीतिले अति बढ्ता समय लगाएरै पर्खे पनि मनस्वी घुरहु त त्यहाँ आउँदै आएनन् र बुबाआमा नभएरै मनोहरको पितृत्वमा नै रतियालाई बिदा गरी पठाई सबै फर्के ।
३०७. पछि गाउँमा पुगेर मात्र घुरहुकी महतिनी मोहको स्वरमा रुन थालेको सबैले सुने ।

तालिका नं. ४२

निर्दिष्ट कथाको बयालीसौं अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

वा.स	सम्बद्धक	प्रयुक्त शब्द
२९३ र २९४	संयोजन सार्वनामिक पुनरावृत्ति	र, कि, पाए, पनि यो, आफ्नो छन्
२९४ र २९५	सार्वनामिक संयोजन	भयो, त तर
२९५ र २९६	संयोजन	नै, पनि
२९६ र २९७	सार्वनामिक संयोजन पुनरावृत्ति	यसरी नै र छन्

२९७ र २९८	पुनारवृत्ति संयोजन	छ कि, थिए
२९८ र २९९	संयोजन सार्वनामिक पुनरावृत्ति	नै कि यो छन्
२९९ र ३००	निपात सार्वनामिक	भैँ भयो
३०० र ३०१	संयोजन सार्वनामिक	नै गयो
३०१ र ३०२	कालिक संयोजन सार्वनामिक	अब पनि, र, नै गयो
३०२ र ३०३	सार्वनामिक संयोजन	यो पनि, र
३०३ र ३०४	संयोजन	पनि, र, गए
३०४ र ३०५	संयोजन सार्वनामिक	भए, र, पनि यो
३०५ र ३०६	संयोजन	तर, नै
३०६ र ३०७	कालिक	पछि

तालिका अनुसार वा.स. २९३ र २९४ मा संयोजन चार पटक, सार्वनामिक दुई पटक र पुनरावृत्ति एक पटक प्रयोग भएको छ। वा.स २९४ र २९५ मा सार्वनामिक दुई पटक र संयोजन एक पटक प्रयोग भएको छ। वा.स २९५ र २९६ मा संयोजन दुई पटक प्रयोग भएको छ। वा.स २९६ र २९७ सार्वनामिक एक पटक, संयोजन दुई पटक प्रयोग गरिएको छ। वा.स. २९७ र २९८ मा संयोजन दुई पटक, सार्वनामिक एक पटक, पुनरावृत्ति एक पटक प्रयोग भएको छ। वा.स २९८ र २९९ मा संयोजन दुई पटक, सार्वनामिक एक पटक, पुनरावृत्ति एक पटक प्रयोग भएको छ। वा.स. २९९ र ३०० मा निपात एक पटक र सार्वनामिक एक पटक प्रयोग भएको छ। वा.स ३०० र ३०१ मा संयोजन र सार्वनामिक प्रयोग भएको छ। वा.स ३०१ र ३०२ मा कालिक एक पटक, संयोजन तीन पटक र

सार्वनामिक एक पटक प्रयोग भएको छ । वा.स. ३०२ र ३०३ मा सार्वनामिक एक पटक र संयोजन दुई पटक प्रयोग गरिएको पाइयो । वा.स ३०३ र ३०४ मा संयोजन तीन पटक प्रयोग भएको छ । वा.स ३०४ र ३०५ मा संयोजन तीन पटक र सार्वनामिक एक पटक प्रयोग भएको छ । वा.स. ३०५ र ३०६ मा संयोजन दुई पटक प्रयोग भएको छ । वा.स ३०६ र ३०७ मा कालिक प्रयोग भएको छ ।

४.२.४३ निर्दिष्ट कथाको त्रिचालीसौं अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

निर्दिष्ट कथामा त्रिचालीसौं अनुच्छेदमा ३०८ मा १ वटा वाक्य सङ्ख्या रहेको छ :
 ३०८. यसरी रतियाको विदाइ भयो, अलगुवाले पनि सोनवालाई आफ्नै घरमा अब राखि नै रहने कुराको पनि टुङ्गो लाग्न सकेन कि 'गाउँका एउटा बलिया र अर्का गरिब, तर दुई विभिन्न मर्यादाका प्रतिस्पर्धाहरूमा कसको जित भयो कसको हार ?

तालिका नं. ४३

निर्दिष्ट कथाको त्रिचालीसौं अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण

वा.स.	सम्बद्धक	प्रयुक्त शब्द
३०८	सार्वनामिक कालिक संयोजन	यसरी, आफ्नै भयो अब नै, पनि, तर, कि, र

निर्दिष्ट तालिकामा वा.स. ३०८ मा सार्वनामिक तीन पटक, कालिक एक र संयोजन ५ पटक प्रयोग भएको छ ।

अध्यय पाँच : निष्कर्ष, सुभाव र उपयोगिता

५.१ निष्कर्ष

प्रस्तुत कथालाई जम्मा त्रिचालीसौं अनुच्छेदमा राखिएको छ। प्रस्तुत पाठलाई अनुच्छेदगत रूपमा वर्गीकरण गरी त्यहाँ रहेका सम्बद्धकहरूको पहिचान र विश्लेषण गरिएको छ। उल्लिखित पाठभित्र भाषिक जोर्नी वा सम्बद्धकका रूपमा स्थानिक, कालिक, सार्वनामिक सार्वनामिक/पश्च, निपात, संयोजक, विपरीतार्थी, पुनरावृत्ति सम्बद्धकले अभिव्यक्तिलाई सिलसिलाबद्ध रूपमा जोड्ने काम गरेको छ। प्रस्तुत कथाको अध्ययन पश्चात् निम्न निष्कर्ष निकालिएको छ :

- क) 'हारजित' कथामा साना र ठुला गरी त्रिचालीसौं अनुच्छेद रहेका छन्।
- ख) प्रस्तुत कथा छोटो र लामा गरी जम्मा ३०८ वटा वाक्य रहेका छन्।
- ग) कथामा प्रस्तुत भएका अनुच्छेदमा कम्तिमा १-२८ वटा वाक्यहरू रहेका छन्।
- घ) प्रस्तुत कथामा जम्मा ७२८ पटक विविध सम्बद्धकहरूको प्रयोग गरिएको छ।
- ङ) कथाभित्र सार्वनामिक २६५, संयोजन ३१६, क्रिया ३, कालिक २६, स्थानिक २६, पुनरावृत्ति ५१) निपात ११, विपरीतार्थी १, सार्वनामिक/पश्च ३२ प्रयोग गरिएको छ।
- च) प्रस्तुत कथामा सबैभन्दा बढी सार्वनामिक सम्बद्धक र कम मात्रामा विपरीतार्थी सम्बद्धकको प्रयोग गरिएको छ।
- छ) प्रस्तुत कथामा प्रयोग भएका स्थान जनाउने प्रयुक्त शब्दहरू गाउँको, गाउँले, गाउँमा जस्ता शब्दले कथा अन्य कथाहरू भन्दा भिन्न हुन पुगेको छ।
- ज) प्रस्तुत कथाको अध्ययन पश्चात् विविध वर्णविन्यासहरूमा जो जस्तो भए पनि सङ्कथनका दृष्टिले भने उपयुक्त नै देखिन्छ।

५.२ सुभावहरू

प्रस्तुत शोध अध्ययनमा कक्षा एघारको अध्यापन गरिने अनिवार्य नेपाली अन्तर्गत सबैको नेपाली पाठ्यपुस्तकमा समावेश गरिएको छ। 'हारजित कथा' कथाको सङ्कथन विश्लेषणका आधारमा गरिएको छ। अध्ययन पश्चात् प्राप्त परिणामका आधारमा हेर्दा निम्न सुभावहरू पेश गरिएको छ।

क) साहित्यिक कृतिहरूमा कम्तीमा पाँच, छ वाक्यका अनुच्छेदहरू निर्माण गर्दा सङ्कथन विश्लेषणका अधिकांश संशक्तिहरूको प्रयोग हुन सक्ने साथै उक्त कृतिसमेत उत्कृष्ट बन्न सक्ने देखिन्छ ।

ख) सङ्कथन विश्लेषणका निम्ति वाक्यहरू मध्यम हुनुपर्ने आवश्यकता रहेकोमा प्रस्तुत कथाका कुनै वाक्य साना, साना र ठूला पनि धेरै ठूला भएको पाइयो । त्यस्तामा विश्लेषणका क्रममा सम्बद्धहरू थोरै र छुट्टने सम्भावना रहन्छ । यसका निम्ति मध्यम खालका वाक्यहरू सङ्कथन विश्लेषण साथै अध्ययनका निम्ति पनि सहज र सरल हुँदा सुवोध्य बन्न सक्ने देखिन्छ ।

५.३ उपयोगिता

प्रयोगिक भाषा विज्ञानको एउटा नवीनतम् शाखाका रूपमा सङ्कथन विश्लेषण रहेको छ । यसले कृतिको भाषिक संरचनाको आर्थिक पक्षको अध्ययन गर्दछ । तसर्थ प्रस्तुत अध्ययनले सङ्कथन विश्लेषण सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान गर्न चाहने व्यक्ति, संघसंस्था आदिलाई मार्गनिर्देशन गर्न सहयोग गर्दछ । शोध अध्ययनको उपादेयता, नीतिगत तहमा प्रयोग अथवा कार्यान्वयन तहमा रहने हुनाले यसको उपादेयतालाई निम्नानुसार छुट्टाछुट्टै रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

५.३.१ नीतिगत तह

नीतिगत तह भनेको योजना तथा नीति नियम बनाउने तह हो । प्रस्तुत शोध अध्ययनले पाठ्यक्रम निर्माण गर्ने निर्माताहरूलाई सहयोग पुग्ने देखिन्छ । पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तकहरूलाई सङ्कथनका दृष्टिले उपयुक्त प्रकारका कृतिहरू, लेखहरू र रचनाहरू छनोट गर्न सहयोग पुग्दछ । साथै उक्त पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तकहरूमा सङ्कथनका दृष्टिले अनुपयुक्त तथा स्तरहीन लेखकहरू, रचनाहरू छनोटबाट उत्पन्न हुने आलोचना र समय, श्रम र आर्थिक क्षतिलाई कम गरी निर्माण गर्ने तहमा रहेका व्यक्तिहरूलाई प्रत्यक्ष रूपले फाइदा पुग्न जाने देखिन्छ ।

५.३.२ कार्यान्वयन तह

कार्यान्वयन तह भन्नाले यहाँको प्रयोग तह भन्ने बुझिन्छ । यहाँ प्रयोग भन्नाले पाठ्यपुस्तक लेखक, शिक्षक तथा विद्यार्थीको तह भन्ने बुझिन्छ । तसर्थ पाठ्यपुस्तक लेखन,

विद्यार्थीहरू तथा शिक्षकहरूलाई सङ्कथन सम्बन्धी भरपर्दो ज्ञान हुनु अति आवश्यक छ । सङ्कथन सम्बन्धी अध्ययन र अध्यापनका क्रममा देखापरेका कठिनाइहरूलाई हटाउन सहयोग गर्नु देखिन्छ । उनीहरूलाई सङ्कथनका बारेमा विस्तृत ज्ञान हासिल गर्न र सफलता प्राप्त गर्न यस सङ्कथनले सहयोग पुऱ्याउने देखिन्छ ।

५.३.३ भावी अनुसन्धान पक्ष

कथाकार भवानी भिक्षुद्वारा रचना गरिएको गुनकेसरी, मैयासाहेब, आवर्त, अवान्तर कथासङ्ग्रहमा सङ्कथन विश्लेषणका क्षेत्रमा अध्ययन, अनुसन्धान गर्न चाहने शोधकर्ताका लागि निम्नलिखित आधारमा आधारमा छानिएको शीर्षक उपयुक्त हुन सक्छन् ।

- क) गुनकेसरी कथा सङ्ग्रहको सङ्कथन विश्लेषण,
- ख) मैयासाहेब कथासङ्ग्रहको सङ्कथन विश्लेषण
- ग) आवर्त कथासङ्ग्रह सङ्कथन विश्लेषण
- घ) अवान्तर कथासङ्ग्रह सङ्कथन विश्लेषण

सन्दर्भग्रन्थ सूची

- अधिकारी, हेमाङ्गराज (२०६५), सामाजिक र प्रायोगिक भाषा विज्ञान, काठमाडौं : रत्न पुस्तक भण्डार ।
- खनाल, दीपा (२०७२), 'मधुमालतीको कथा'कथाको सङ्कथन विश्लेषण स्नातकोत्तर शोधपत्र नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, जनता बहुमुखी इटहरी ।
- घिमिरे, सरस्वती (२०७०), कक्षा आठको अनिवार्य नेपाली पाठ्यपुस्तकमा रहेका कथाको सङ्कथन विश्लेषण, स्नातकोत्तर शोधपत्र, शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, कीर्तिपुर ।
- घिमिरे, विकास (२०७२), सपरिवार 'छोराले देश छोडेको रात', मनोवादको सङ्कथन विश्लेषण, स्नातकोत्तर शोधपत्र नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, जनता बहुमुखी क्याम्पस इटहरी ।
- घिमिरे, एकराज (२०७१), 'जय भोलि' निबन्धको सङ्कथन विश्लेषण, स्नातकोत्तर शोधपत्र नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, जनता बहुमुखी क्याम्पस इटहरी ।
- ढकाल, शान्तिप्रसाद (२०६८), प्रायोगिक भाषाविज्ञान, काठमाडौं : शुभ-कामना प्रकाशन ।
- पौडेल, माधवप्रसाद (२०६९), प्रायोगिक भाषा विज्ञानका प्रमुख आयाम, काठमाडौं : हेरिटेज पब्लिसर्स एण्ड डिष्ट्रिब्युटर्स प्रा.लि ।
- पौडेल, माधवप्रसाद (२०७४), प्रायोगिक भाषाविज्ञान, काठमाडौं : विद्यार्थी प्रकाशन प्रा.लि ।
- भट्टराई, गोविन्दराज (२०६२), सङ्कथन विश्लेषण : एक प्रारम्भिक परिचय, सम्प्रेषण अङ्क २, ५ नेपाली भाषा शिक्षा विभाग त्रि.वि कीर्तिपुर ।
- भट्टराई, अंशु (२०७६), 'कोक्रो' कथाको सङ्कथन विश्लेषण, स्नातकोत्तर शोधपत्र नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, जनता बहुमुखी क्याम्पस इटहरी ।
- भट्टराई पोषराज (२०७१) 'माउजड बाबुसाहेबको कोट', कथाको सङ्कथन विश्लेषण, स्नातकोत्तर शोधपत्र नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, जनता बहुमुखी क्याम्पस इटहरी ।
- भण्डारी, विद्यादेवी (२०७३) 'अछुत जातिलाई टीका लगाउँदा', निबन्धको सङ्कथन विश्लेषण, स्नातकोत्तर शोधपत्र नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, जनता बहुमुखी क्याम्पस इटहरी ।
- सापकोटा, मञ्जु (२०७५), कविताको परिशिष्ट, निबन्धको सङ्कथन विश्लेषण, स्नातकोत्तर शोधपत्र नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, जनता बहुमुखी क्याम्पस इटहरी ।